

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Reetta Holma ja Kristiina Hänninen

Kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevien lapsiryhmien kasvattajien tuen tarve Lappeenrannassa

Opinnäytetyö 2013

Tiivistelmä

Reetta Holma ja Kristiina Hänninen
Kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevien lapsiryhmien kasvattajien
tuen tarve Lappeenrannassa, 42 sivua, 5 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö 2013
Ohjaajat: lehtori Outi Kokko-Muhonen ja lehtori Sanna-Leena Mikkonen,
Saimaan ammattikorkeakoulu sekä konsultoiva varhaiskasvatuksen
erityisopettaja Satu Takala, Lappeenrannan kaupunki.

Opinnäytetyössä selvitettiin kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevien lapsiryhmien kasvattajien tuen tarvetta Lappeenrannassa. Tavoitteena oli selvittää, millaista tukea lapsiryhmien kasvattajat olivat saaneet, olivatko tukitoimet vastanneet heidän tarpeisiinsa ja minkälaista tukea he kokevat tarvitsevansa lisää. Lisäksi selvitettiin, oliko kehitysvammaisen lapsen läsnäolo ryhmässä muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa. Jos kehitysvammaisella lapsella oli ollut vaikutusta työskentelytapaan, tavoitteena oli selvittää, kuinka lapsiryhmän kasvattajan työskentelytapa oli muuttunut ja minkälaisia haasteita siihen mahdollisesti liittyi.

Selvityksen aineisto kerättiin keväällä 2013 Webropol-kyselyllä, jolla saatiin kvantitatiivista aineistoa. Lomakekysely sisälsi lisäksi avoimia kysymyksiä, jotka tuottivat kvalitatiivista aineistoa. Kyselyyn vastasi 18 lapsiryhmän kasvattajaa. Selvityksen aineisto koottiin ja jaoteltiin selvitystehtävien mukaan, jotta sen käsitteleminen olisi helpompaa.

Tulosten mukaan kehitysvammaisen lapsi ryhmässä on muuttanut osan lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa usealla tavalla, mutta osan työtapaan lapsen läsnäolo ei ollut vaikuttanut. Työhön liittyi vastausten mukaan useita haasteita. Lapsiryhmien kasvattajille on tarjolla useita erilaisia tukimuotoja, joista vain osa tuli esille kerätyssä aineistossa. Alle kolmannes lapsiryhmien kasvattajista esitti toiveita lisätuesta.

Selvitykseen kerätyn aineiston perusteella lapsiryhmien kasvattajien asiat ovat pääsääntöisesti hyvin. Koska vastausprosentti oli vain 40 %, tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan kaikkia Lappeenrannan kehitysvammaisten parissa työskenteleviä lapsiryhmien kasvattajia. Tämän selvityksen perusteella Lappeenrannan kaupunki voi suunnitella tukimuotojen kehittämistä ja mahdollisesti teettää uuden kyselyn, jonka avulla tarjottavaa tukea osataan kohdentaa sitä tarvitseville.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, lapsiryhmien kasvattajat, tuen tarve, varhaiserityiskasvatus

Abstract

Reetta Holma and Kristiina Hänninen

Need of support for children group educators working with mentally disabled children in Lappeenranta, 42 pages, 5 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor`s Thesis 2013

Instructors: Lecturer Outi Kokko-Muhonen and Lecturer Sanna-Leena

Mikkonen, Saimaa University of Applied Sciences, Consulting Special

Education Teacher of Early Childhood Education, Satu Takala, City of

Lappeenranta.

In this thesis the need of support for children group educators working with mentally disabled children in Lappeenranta was investigated. The purpose was to study what kind of support the children group educators had received, if the measures of support had answered the educators' needs and what kind of support they felt they needed more. Furthermore, it was also studied, if the presence of a mentally disabled child had changed the working methods of the children group educators. If the mentally disabled child had caused changes to working methods, the purpose was to investigate, what kind of changes had been made and what kind of challenges it had possibly caused.

The material for the thesis was collected in spring 2013 with a Webropol – questionnaire, which provided both quantitative and qualitative material for the thesis. 18 children group educators responded to the survey. The material for the thesis was composed and divided into groups according to the investigative tasks, so that the material would be easier to process.

According to the results, the mentally disabled child in the children group had changed some of the children group educators' working methods, but for some of the children group educators it had no effect. The work also included a number of challenges. The children group educators have several different kinds of support methods, some of which were mentioned in the survey material. Less than a third of the children group educators were wishing for more support.

According to the collected material everything is rather fine with the children group educators. Because the response ratio of the survey was only 40%, the results cannot be generalized to represent all of the children group educators in Lappeenranta. Based on this thesis the city of Lappeenranta can plan the development of measures of support and possibly make a new survey to further allocate the support to those who need it.

Keywords: mental disability, children group educators, need for support, early childhood special education

Sisällys

1 Johdanto	5
2 Varhaiskasvatus.....	6
3 Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa.....	10
3.1 Varhainen ja oikea-aikainen puuttuminen	12
3.2 Lapsen saama tuki.....	14
3.3 Yhteistyötä eri tahojen kanssa	16
4 Tuki lapsiryhmien kasvattajille.....	18
4.1 Lapsen huoltajat kasvatuskumppaneina	18
4.2 Varhaiskasvatuksen tukimuodot Lappeenrannassa.....	19
4.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.....	21
5 Tavoitteet ja toteutus.....	23
5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät	23
5.2 Opinnäytetyön toteutus	24
5.3 Eettisyys ja luotettavuus	25
6 Tulokset	28
6.1 Muutokset työssä.....	28
6.2 Haasteet	30
6.3 Saatu tuki ja toiveet	32
7 Pohdinta.....	35
7.1 Yhteenveto ja arviointi	35
7.2 Pohdintaa aiheesta	38
7.3 Kehittämisehdotukset	41
Lähteet.....	43
Liitteet	
Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Webropol-kyselylomake
Liite 3	Muutokset lapsiryhmien kasvattajien työssä
Liite 4	Haasteet lapsiryhmien kasvattajien työssä
Liite 5	Keneltä lapsiryhmien kasvattajat kokivat saaneensa tukea

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä selvitetään kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevien päiväkotien lapsiryhmien kasvattajien tuen tarvetta Lappeenrannassa. Lapsen lähintä päiväkotia kutsutaan yleensä lähipäiväkodiksi ja lapsen parissa työskenteleviä työntekijöitä lapsiryhmien kasvattajiksi. Käytämme samoja termejä tässä opinnäytetyössä. Nämä lapsiryhmien kasvattajat työskentelevät tavallisissa päiväkotiryhmissä, joissa on myös kehitysvammaisia lapsia.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millaista aikaisempaa tukea lapsiryhmien kasvattajat ovat jo saaneet, onko saatu tuki vastannut heidän tarpeisiinsa ja millaista tukea he kokevat tarvitsevansa lisää. Tuella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä erilaisten palveluiden ja yhteistyötahojen tarjoamaa apua, joka auttaa lapsiryhmien kasvattajia tekemään työtään paremmin ja saamaan päiväkodin arjesta sujuvaa. Tuki voi olla suoraan työntekijälle tarkoitettua tai lapselle suunnattua tukea, joka auttaa välillisesti myös työntekijää.

Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, onko kehitysvammaisen lapsen läsnäolo ryhmässä muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa. Jos työskentelytapa on muuttunut, tavoitteena on selvittää, kuinka se on muuttunut. Selvityksellä halutaan myös saada selville, mitä lapsiryhmien kasvattajat kokevat haastavaksi työssään kehitysvammaisten lasten parissa.

Lappeenrannan kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyi uuden Lappeenrannan kuntakohtaisen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman 21.12.2010. Tämän uudistuksen myötä yleisen ja erityisen tuen pienryhmistä on luovuttu. Näin ikään siirryttiin käyttämään kolmiportaisen tuen järjestelmää, joka pitää sisällään yleisen, erityisen sekä tehostetun tuen. Aikaisemmin erityisen tuen pienryhmiin sijoitetut lapset tulevat siis nykyisin omaan lähipäiväkotiinsa. Ryhmien lakkauttamisen seurauksena kehitysvammaisia lapsia integroitiin eli siirrettiin tavallisiin päiväkotiryhmiin. Tämän takia on ajankohtaista ja tärkeää

tutkia lapsiryhmien kasvattajien tuen tarvetta. Kun lapsiryhmien kasvattajien tuen tarpeesta huolehditaan ja sitä kartoitetaan, tukea osataan kohdentaa ja tarjota paremmin. Tukemalla lapsiryhmien kasvattajia heidän työssään tuetaan myös lapsen hyvinvointia lähipäiväkodissa.

Opinnäytetyön idea saatiin Lappeenrannan kaupungin konsultoivalta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta, joka työskentelee lapsiryhmien kasvattajien kanssa läheisessä yhteistyössä. Tavoitteenamme on hankkia lastentarhanopettajan kelpoisuus, joten opinnäytetyön aiheen tulee liittyä varhaiskasvatukseen. Olemme myös kiinnostuneita vammaistyöstä, joten tämän opinnäytetyön kautta saamme yhdistettyä kiinnostuksen kohteemme. Meistä voi tulla tulevaisuudessa vaikka lapsiryhmien kasvattajia, joten myös sen vuoksi aihe kiinnostaa.

2 Varhaiskasvatus

Tässä osiossa avataan varhaiskasvatuksen käsitettä ja kerrotaan varhaiserityiskasvatuksesta, joka on varhaiskasvatuksen alakäsite. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteisiin kuuluvat lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013c) Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013a). Varhaiskasvatuspalveluista keskeisimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013b). Päivähoito eri muotoineen on varhaiskasvatuspalveluista vallitsevin toimintaympäristö (Sosiaali- ja terveysministeriön viestintäyksikkö).

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa korostetaan lapsen omaehtoista leikkiä ja sen tärkeyttä. Yhteistyö eri tahojen, kuten lapsen huoltajien ja varhaiskasvatuksen

ammattilaisten välillä, on erittäin tärkeää, jotta yhteinen kasvatustehtävä muodostaisi lapselle mielekkään kokonaisuuden. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013c) Huoltajat saavat itse valita, mitä varhaiskasvatuspalveluita käyttävät. Huoltajilla on ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu omasta lapsestaan. Yhteiskunnan tarjoamien varhaiskasvatuspalveluiden tehtävä on tukea huoltajia lapsen kasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa on keskeistä lapsen, hänen huoltajiensa ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2010)

Päivähoidon varhaiserityiskasvatus

Päivähoidon järjestäminen kuuluu kuntien vastuulle, joten sen vuoksi myös varhaiserityiskasvatuksen järjestäminen päivähoitossa on kunnan tehtävä. Kun päivähoitoratkaisuja suunnitellaan, kunnan pitää ottaa huomioon koko kunnan tilanne. Palvelukokonaisuuden suunnittelu ja järjestäminen on haastavaa, sillä kokonaisuuden pitää vastata lasten ja perheiden tarpeisiin, ja palveluiden pitää olla kaikkien saatavilla. (Pihlaja & Viitala 2005, 118.)

Pihlajan (2009) mukaan varhaiserityiskasvatuksen käsitteeseen sisältyvät lapsen erityisen tuen tarpeet, tarpeisiin vastaamisen muodot sekä erityispedagogiset menetelmät ja kasvatus. Varhaiserityiskasvatus tuo erityispedagogiset elementit mukanaan varhaiskasvatukseen. Ajatuksena on, että kaikki saavat yhteistä ja yhtäläistä laadukasta varhaiskasvatusta, joka huomioi lapsien yksilölliset tarpeet. (Pihlaja, Rantanen & Sonne 2010, 4.)

Varhaiserityiskasvatus on palvelujärjestelmä, joka sisältää toimenpiteitä, joilla varmistetaan yksilöllisen tuen tarjoaminen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluville lapsille. Varhaiserityiskasvatus sisältää kolme tuen tasoa, jotka ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 3.) Näitä tukimuotoja esitellään luvussa 3.2.

Varhaiserityiskasvatuksen järjestämiseen päivähoidossa liittyy monta eri toiminnan tasoa: kunta, päivähoitoyksikkö, työtiimi ja lapsiryhmä, yksittäiset lapset ja huoltajat sekä moniammatillinen verkosto (Pihlaja & Viitala 2005, 119). Seuraavaksi käsitellään näiden toimijoiden muodostamaa kokonaisuutta nimenomaan lasten erityisen tuen näkökulmasta. Myöhemmin tarkastellaan samojen toimijoiden mahdollista tuen tarjoamista lapsiryhmien kasvattajille. Huoltajia ja kasvatuskumppanuutta käsitellään luvussa 4.1.

Varhaiserityiskasvatusta järjestettäessä kunnan pitää ottaa huomioon monia asioita, kuten kuinka moni lapsi tarvitsee erityistä tukea ja millainen heidän tarpeensa on, sekä millaiset voimavarat ja resurssit kunnalla on käytössään. Kunnan täytyy tarkastella, millaisia ryhmiä tarvitaan, jotta lasten tarpeisiin voidaan vastata. On huomioitava lasten tarvitsemien terapioiden järjestäminen sekä tarvittavat tutkimukset sekä perheiden konsultaation toteutuminen. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet otetaan huomioon, kun järjestetään erityistukea tarvitsevan lapsen esiopetusta ja tehdään hänelle lapsikohtainen opetussuunnitelma. Kunnan on myös huolehdittava kuljetusjärjestelyiden suunnittelu ja muut osallistumista tukevat järjestelyt. Palveluista voidaan tehdä kokonaissuunnitelma, joka tukee kunnan toimintaa ja yhteistyötä perheiden kanssa. (Pihlaja & Viitala 2005, 119.)

Varhaiserityiskasvatuksen järjestäminen tapahtuu päivähoitoyksikössä, joka voi olla päiväkotia, ryhmäperhepäiväkotia tai perhepäiväkotia. Uusin näistä hoitomuodoista on 1990-luvulla yleistynyt ryhmäperhepäivähoito. Yhteen ryhmään kuuluu 2-3 hoitajaa ja 8-12 lasta. Hoitoa ei enää välttämättä järjestetä hoitajan kotona, vaan ryhmäperhepäiväkodit sijaitsevat yleensä vuokra-asunnossa. Tällöin on enemmänkin kyse ryhmämuotoisesta päivähoidosta kuin kotihoidosta. Ryhmäperhepäiväkoteja ja päiväkoteja koskevat erilaiset säännöt, jotka liittyvät esimerkiksi tiloihin, henkilöstön koulutukseen sekä aikuisten ja lasten välisiin suhdeluihin. Perhepäivähoitajien kelpoisuusehdot ovat väljempiä kuin päiväkodissa työskentelevien. (Pihlaja & Viitala 2005, 119.)

Kaikkien päivähoitoyksiköiden kasvatuskulttuuri on omanlaisensa. Henkilökunnalle pitäisi olla määriteltynä pedagoginen perustehtävä ja arvot,

joihin he sitoutuvat. Päivähoidon erityiskasvatukseen liittyvät asenteet ja suvaitsevaisuus, joista lapsiryhmien kasvattajien pitäisi voida keskustella ääneen yhdessä. Ympäröivä kulttuuri sekä ihmisten omat kokemukset ja arvot vaikuttavat siihen, miten kukin suhtautuu erilaisuuteen. Avoin kommunikaatio on erityisen tärkeää, jotta näistä asioista voidaan yhdessä keskustella ja sopia sekä pitää kiinni yhteisestä linjasta. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen vuoksi tulisi kasvatuksen vastuuhenkilöt ja yhdyshenkilöt määritellä. Tällöin myös yhteistyö päivähoiton ulkopuolisten tahojen kanssa on selkeämpää, ja lapsen asiat tulevat hoidetuiksi varmasti. (Pihlaja & Viitala 2005, 119–120.)

Päivähoidossa lapsiryhmän kasvattajan lähin yhteisö on oman lapsiryhmän muut työntekijät. Tiimit voivat olla nykyään hyvinkin moniammatillisia, koska varhaiskasvatuksessa voi työskennellä niin monella erilaisella koulutustaustalla. Lapsiryhmän kasvattaja saattaa olla esimerkiksi jokin seuraavista: lastentarhanopettaja, kasvatustieteiden kandidaatti/lastentarhanopettaja, sosionomi, sosiaalikasvattaja, erityislastentarhanopettaja, lähihoitaja, lastenhoitaja tai päivähoitaja. Erilaiset koulutukset ja tutkinnot painottavat erilaisia asioita. Tiimin olisi hyvä määritellä työnjaot ja vastualueet ensisijaisesti työtiimin jäsenten koulutuksen tuoman osaamisen ja omien vahvuusalueiden mukaan. Lapsiryhmien kasvattajien pitää päättää yhdessä yhteisestä linjasta, tavoitteista ja menetelmistä. (Pihlaja & Viitala 2005, 120–121.)

Kaikki lapsiryhmät ovat erilaisia. Ryhmän muotoon ja käyttäytymiseen vaikuttavat muun muassa lasten ikä, lukumäärä, sukupuoli ja jokaisen omat luonteenpiirteet. Erilaiset tarpeet ja toiveet tuovat haasteellisuutta muille lapsille sekä lapsiryhmien kasvattajille. Tiimin on päätettävä ja keskusteltava, kuinka he ottavat huomioon erilaiset ja erisuuntaiset kasvun ja oppimisen tarpeet. Pedagoginen toiminta ja lasten väliset suhteet saattavat vaikeutua, mikäli lapsilla on liian iso ikäero ja erilaiset erityistarpeet. Jotta lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen onnistuisivat mahdollisimman hyvin, ympäristön pitäisi tarjota tähän mahdollisuudet. On tärkeää, että lapsi löytää ryhmästä ystäviä ja muodostaa vertaissuhteita sekä toimivia leikkiryhmiä. (Pihlaja & Viitala 2005, 121.)

3 Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa

Lappeenrannan kaupungin konsultoivaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa Satu Takalaa haastateltiin 16.1.2013. Häneltä saatiin tietoa siitä, miten varhaiskasvatuksen erillisistä erityisryhmistä on päädytty nykyiseen tilanteeseen: vanha rakenne on purettu ja kehitysvammaiset ja muut erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ovat siirtyneet omiin lähipäiväkoteihinsa. Aiemmin käytössä on ollut termi erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi (Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36).

Aikaisemmin Suomessa ja myös Lappeenrannassa varhaiserityiskasvatus toteutui päivähoitossa pääsääntöisesti kolmella tapaa: Tavallisiin ryhmiin integroitiin erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa oleva lapsi, esimerkiksi lapsi, jolla on Downin syndrooma. Tavallisimmin tällöin puhuttiin siitä, että lapsi sijoitetaan kahden paikalle, jolloin 20 lapsen ryhmään tuli 19 lasta. Toisena vaihtoehtona olivat integroidut erityisryhmät, joissa oli tavallisimmin 12 lasta. Heistä osa oli erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia ja osa ns. tukilapsia. Kolmantena vaihtoehtona ovat olleet erilliset erityisryhmät, jolloin lapsiryhmä koostui ainoastaan diagnosoiduista erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevista lapsista. (Takala 2013.)

Takalan mukaan Lappeenrannassa on aina integroitu suurin osa lapsista tavallisiin päiväkotiryhmiin. Niin sanottuihin integroituihin erityisryhmiin valittiin pieni joukko suuresta hakijamäärästä. Ryhmiin pääseminen oli vaikeaa, joten saatu paikka oli kuin ”lottovoittopaikka”. Myöhemmin integroitujen erityisryhmien nimi muuttui erityisen tuen pienryhmiksi. Erityisen tuen pienryhmiä on lakkautettu koko 2000-luvun ajan vähitellen niin, että viimeisenkin ryhmän toiminta loppui keväällä 2013.

Takala kertoo, että kehitysvammaiset lapset ovat pääsääntöisesti olleet tavallisissa päiväkotiryhmissä joko henkilökohtaisen tai ryhmäavustajan tuella. Jotkut yksittäiset lapset ovat kuitenkin saattaneet olla erityisen tuen pienryhmässä. Vuodesta 2008 lähtien Lappeenrannassa on ollut myös niin

sanottuja tuettuja ryhmiä. Tuettu ryhmä on 12–15 lapsen ryhmä, jossa on kaksi lastentarhanopettajaa sekä yksi lastenhoitaja. Ryhmiin voidaan sijoittaa lähipäiväkotiperiaatteen mukaisesti muutamia erityistä tai tehostettua tukea saavia lapsia. Ryhmien toiminnassa korostuu varhaiskasvatuksen laadukas perusta. Pienempi ryhmäkoko itsessään on yksi tuen muoto. Näiden ryhmien määrä on vähentynyt vuosittain, ja viimeisten viiden ryhmän toiminta loppui toimintakauden 2012 -2013 jälkeen. (Takala 2013.)

Nykyisin lähes kaikki lapset kuuluvat ennen kouluikää ainakin jonkin aikaa varhaiskasvatuspalvelujen piiriin. Lähtökohtana varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on hyvinvoinnin edistäminen kaikille alle kouluikäisille lappeenrantalaisille lapsille. Varhaiserityiskasvatuksen yhtenä haasteena on tunnistaa ja vastata erilaisiin lapsen käyttäytymisen tai kehityksen piirteisiin, jotka herättävät aikuisessa huomiota ja huolta. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 3.)

Varhaiserityiskasvatuksella varmistetaan, että jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle tarjotaan yksilöllistä tukea. Tuen aloittaminen pyritään ottamaan osaksi lapsen arkea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvatus järjestetään yleensä joko lähipäiväkodissa tai perhepäivähoitoryhmissä. Vaihtelevien tilanteiden, tarpeiden ja resurssien vuoksi varhaiserityiskasvatusta suunnitellaan ja toteutetaan pitkäjänteisesti. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 6.)

Opetusministeriön työryhmä on todennut muistioissaan vuonna 2007, että erityisopetuksen strategian painopistettä tulisi siirtää selvemmin varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Lappeenrannan kaupunki korostaa varhaiskasvatuksessa merkittävinä toiminnan periaatteina varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisevää toimintaa sekä oikea-aikaista puuttumista ja kasvatuskumppanuutta. Tärkeänä pidetään myös erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatuksen, opetuksen ja tukipalveluiden turvaamista lähipäiväkotiperiaatteen mukaisesti. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 3.)

Lappeenrannan kaupunki oli mukana kansallisessa tehostetun ja erityisen tuen kehittämistoiminnassa eli Kelpo-hankkeessa. Se alkoi keväällä 2008 ja siihen osallistui 233 kuntaa. Hankkeen tavoitteina oli ottaa uusia erityisopetuksen strategian mukaisia linjauksia käyttöön paikallisella tasolla sekä luoda ja vakiinnuttaa opiskelun tuen rakenteet ja toimintamallit monihallinnollisesti. Lisäksi tavoitteisiin kuuluivat opetuksen järjestäminen lähikouluperiaatteella, ennaltaehkäiseminen ja varhaisen tuen järjestäminen, yleisten tuen muotojen saattaminen kaikkien oppilaiden käyttöön sekä tehostetun ja erityisen tuen vahvistaminen. Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat Jyväskylän täydennyskoulutuskeskus, joka vastaa koulutuskokonaisuudesta, sekä Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskus, joka vastaa kehittävästä arvioinnista. Kelpo-hanke päättyi vuonna 2011, mutta sen toiminta ja kehittäminen jatkuu edelleen. (Jyväskylän yliopisto)

3.1 Varhainen ja oikea-aikainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen tarkoittaa siirtymistä huomaamisesta toimimiseen ja samalla erilaisten kasvatuksellisten ja pedagogisten toimintojen tehostumista. Varhaisella puuttumisella ennaltaehkäistään lasten kehitysongelmien vaikeutumista ja myöhempiä kehityksen ja hyvinvoinnin ongelmia. Onnistuessaan se on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa. Korjaavassa toiminnassa tuen tarve havaitaan ja siihen puututaan mahdollisimman varhain. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 6.)

Varhaiskasvatuksessa hyvä suhde lapseen ja hänen huoltajiinsa tarjoaa mahdollisuuden varhaiselle puuttumiselle. Varhaisen puuttumisen onnistumiseksi lapsiryhmän kasvattajalla pitää olla kyky tunnistaa lapsen kehityksen pulmia ja riskitekijöitä. Hänellä pitää olla valmiuksia ottaa ne puheeksi huoltajien kanssa. Jotta kasvatuskumppanuus toimisi mahdollisimman hyvin, tarvitaan huoltajien ja henkilöstön keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Tavoitteena on toimiva yhteistyö, jossa huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tukevat lapsen kasvua,

kehitystä ja oppimista. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 7.)

Lapsen tuen tarve voi liittyä kehityksellisiin ominaisuuksiin ja sen riskitekijöihin tai lähiympäristön vaikutuksiin. Lapsen kehitys pitää tuntea hyvin, jotta tuen tarve voidaan havaita ja sitä voidaan arvioida. Suunnittelun tueksi lapsesta olisi hyvä luoda kokonaiskuva, josta tulisivat esille lapsen kehityksen riskitekijät, suojaavat tekijät ja vahvuudet sekä häntä kiinnostavat ja innostavat asiat. On huomioitava, että varhaiskasvatuksessa toteutuva tuki ei aina riitä, joten tarvittaessa lapsi ohjataan muihin palveluihin. Tämän toteutuminen voi vaatia moniammatillista yhteistyötä. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 7.)

Oikea-aikainen puuttuminen on tärkeää. Pienimmätkin toimenpiteet voivat saada muutoksia aikaan oikein ajoitettuina. Monet varhaiskasvatuksen kuntouttavista keinoista ovat lapsille hyödyllisiä ja kehitystä yleisesti tukevia. On otettava huomioon, että monenlainen käyttäytyminen on pienen lapsen tekemänä ikätasoon sopivaa ja hyväksyttävää, mutta toisaalta lapsen kasvaessa sama käyttäytyminen ei olekaan enää soveliasta tai yleisesti hyväksyttävää. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 8.)

Vygotskin teoriaan liittyy lähikehityksen vyöhyke, joka on tärkeä perusta varhaiskasvatuksen oikea-aikaiselle puuttumiselle (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 8). Vygotsky edustaa näkemystä, jonka mukaan lapsen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Hänen mukaansa ihminen voi oppia sellaista, mihin hän ei yksin kykenisi, mikäli hän saa ympäristöltä tukea oppimiseen. Opittavan asian on kuitenkin oltava lähellä hänen kykyjään. Vygotskin kehittämä lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa tilaa, jossa lapsen on mahdollista ottaa tieto vastaan. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2005, 68.) Lapsi oppii parhaiten leikkimällä, joten juuri varhaiskasvatuksen arki mahdollistaa leikin ja muun toiminnan avulla oppimisen lähikehityksen vyöhykkeellä.

3.2 Lapsen saama tuki

Kaikilla lapsilla on oikeus tulla hyväksytyksi ja osallistua varhaiskasvatukseen ensisijaisesti siinä toimintamuodossa ja paikassa, johon hän osallistuisi ilman tuen tarvettaankin. Lapsen arkeen kytkeytyvä tuki toteutetaan lapselle tutussa ympäristössä, lasta kiinnostavin välinein ja päivittäisen toiminnan yhteydessä. (Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa 2007 – 2010, 14.) Kehitysvammaisuus on vain yksi syy tuen saantiin.

Kehitysvammaiselle lapselle tarjottu tuki riippuu hänen kehitysasteestaan ja kehitysvammaisuuden muodosta. Kehitysvammalla tarkoitetaan vammaa ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Se voi johtua syntymää edeltävistä syistä, perintötekijöistä, synnytyksen aikana tapahtuneista vaurioista tai lapsuusiän sairauksista ja tapaturmista. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2013d)

Lappeenrannan kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyi uuden lain ja opetus suunnitelman perusteiden mukaan laaditun Lappeenrannan kuntakohtaisen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman 21.12.2010. Uudistuksen tavoitteena on nopeuttaa lapsen tuen tarpeen havaitsemista ja sen tarjoamista. (Lapsen ja nuoren tukeminen esi- ja perusopetuksessa 2012, 3) Tämän uudistuksen myötä lasten jaottelemista yleis- ja erityisopetuksen ryhmiin on luovuttu, ja tilalle on tullut niin sanottu kolmiportaisen tuen järjestelmä. Kolmiportainen tuki pitää sisällään yleisen, tehostetun sekä erityisen tuen, joita järjestetään suunnitelmallisesti lapsen kehitystason ja tarpeiden mukaisesti. (Opetusalan ammattijärjestö) Sama järjestelmä on käytössä myös varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi toimikaudelta 2010-2011, 3).

Erilaisten tuen tasojen tarkoituksena on varmistaa, että lapsi saa tarvitsemaansa yksilöllisesti suunniteltua tukea oikea-aikaisesti ja joustavasti. Suurin osa entisistä erityisen tuen lapsista kuuluu nykyisin tehostetun tuen pariin. Merkittävä osa lapsen kasvua ja kehitystä tukevasta toiminnasta on yleistä ja laadukasta varhaiskasvatusta, jonka pariin kaikki lapset kuuluvat. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 10.) Seuraavaksi käsitellään erilaisten tukimuotojen tarkoitusta.

Tarkastellaan ensin yleistä tukea. Jokainen lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen yksilöllistä tukea. Onnistunut kasvatuskumppanuus huoltajien kanssa ja toimiva oma aikuinen -malli tukevat lasta parhaalla mahdollisella tavalla. On tärkeää, että eri työntekijöiden yhteistyö toimii hyvin. Laadukas varhaiskasvatus muodostuu vahvasta perusosaamisesta ja lapsen kehityksen tuntemuksesta. Tähän sisältyvät myös erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Hyvä perustaso edellyttää myös sitä, että lapsiryhmät ovat lapsen ikätason ja tarpeiden mukaiset ja tilat soveltuvat erilaisiin ryhmätoimintoihin. Käytännössä yleinen tuki tarkoittaa sitä, että oppimisympäristö muutetaan sen hetkiselle lapsiryhmälle sopivaksi, toiminta eriytetään pienryhmiin ja arjesta tehdään kaikin puolin toimivaa. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 9.)

Tehostettu tuki on ennaltaehkäisevää, ja se pyrkii tunnistamaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä riskitekijöitä. Tukea aletaan antaa mahdollisimman varhain, kun huoltajille ja työntekijöille herää huoli lapsen kehityksestä. Lapsesta laaditaan pedagoginen arvio hänen tuen tarpeistaan, ja hänelle suunnitellaan tukimuotoja yhdessä huoltajien, sosiaalialan työntekijöiden, varhaiskasvatuksen lapsiryhmien kasvattajien, varhaiskasvatuksen erityistyöntekijän ja tarvittavien muiden asiantuntijoiden kanssa. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 9.)

Erityisellä tuella tarkoitetaan vahvempia tukitoimia. Siihen siirrytään silloin, kun tehostetun tuen menetelmät eivät ole riittäviä tai lapsi tarvitsee pitkäkestoisempaa tukea. Perusosaamisen lisäksi erityinen tuki edellyttää myös erityispedagogista osaamista. Lapsen yksilöllistä tuen tarvetta arvioidaan yhdessä huoltajien ja lapsen palveluverkoston kuuluvien tahojen kanssa. On tärkeää, että lapselle laaditut eri tahojen tekemät suunnitelmat sopivat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Myös tuen jatkuvuudesta siirtymävaiheissa on huolehdittava. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 10.)

3.3 Yhteistyötä eri tahojen kanssa

Varhaiserityiskasvatus toteutuu parhaiten, kun on moniammatillista yhteistyötä eri asiantuntijoiden välillä. Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa työskentelee useita eri erityistyöntekijöitä, kuten esimerkiksi konsultoivia varhaiskasvatuksen erityisopettajia, varhaiskasvatuksen psykologi ja puheterapeutti sekä fysioterapeutteja ja toimintaterapeutteja.

Konsultoivia varhaiskasvatuksen erityisopettajia eli keltuja työskentelee Lappeenrannassa tällä hetkellä yksitoista. Heidän työtehtäviinsä kuuluu havainnoida ja arvioida lasten kasvua ja kehitystä, tehdä ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista sekä ohjata mahdollisiin lisäselvityksiin. Keltot suunnittelevat työntekijöiden kanssa yhdessä varhaiskuntoutusta ja -opetusta, joka ottaa lasten yksilölliset tarpeet huomioon. He ohjeistavat työntekijöitä esimerkiksi lasten kehitykseen, kasvatukseen, erityisopetukseen ja lapsiryhmän ohjaukseen liittyvissä asioissa. He tekevät myös tiivistä yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa. Keltojen tehtävä on kiertää kunnan eri päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa erikseen sovittavan aikataulun mukaan. (Takala 2013.)

Varhaiskasvatuksen piirissä työskentelevä psykologi tukee perheitä ja päivähoidon henkilöstöä lapsen kehitykseen, oppimiseen, käyttäytymiseen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Psykologi tekee yhteistyötä perheen, muiden erityistyöntekijöiden ja päivähoidon henkilöstön kanssa. Hän osallistuu lapsen asioista käytäviin neuvotteluihin ja tukitoimien suunnittelemiseen sekä toteuttaa lapsille psykologisia perustutkimuksia ja havainnoi heidän toimimistaan ryhmissä. (Takala 2013.)

Lappeenrannan kaupungin kasvatus- ja opetustoimen puheterapeutin toimenkuvaan kuuluu vastata varhaiskasvatuksen puheterapian organisoinnista ja kehittämisestä. Hän vastaa myös tukea tarvitsevien lasten kuntoutuksen tarpeen arvioinnista, suunnittelusta ja toteutuksesta. Yhteistyökumppaneina ovat varhaiskasvatuksen henkilöstö, huoltajat ja muut yhteistyötahot. (Takala 2013.) Lappeenrannassa on tarjolla myös muun muassa Etelä-Karjalan

sosiaali- ja terveystieteiden, sekä mahdollisten yksityisten palveluntarjoajien kautta toimintaterapiaa, sekä fysioterapiaa. Sekä toiminta- että fysioterapeutit tukevat ja kuntouttavat niitä lapsia, joiden fyysisissä toimintakyvyissä on häiriöitä. Tuki voi olla esimerkiksi neuvontaa, apuvälineitä tai terapeuttista harjoittelua. (Fysioterapia; Toimintaterapia)

Leirin päiväkodissa toteutettiin Reppu-toimintaa projektina vuosina 2007–2010. Reppu-toiminnan tarkoituksena oli tarjota Lappeenrannan varhaiskasvatuksen työntekijöille ohjausta, miten toimia tukea tarvitsevan lapsen kanssa. Toiminta ohjasi uusien menetelmien ja apuvälineiden käyttöönottamisessa sekä antoi oman erityispedagogisen näkemyksensä lapsen päivittäisen arjen suunnitteluun ja toteutukseen. Toiminnan pariin ohjautettiin keltojen kautta. (Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa 2007–2010, 7.) Reppu-toiminta nähtiin hyödyllisenä, joten toiminta vakinaistettiin. Nykyisin Lappeenrannassa työskentelee Reppu-lastenhoitajia, jotka ovat päiväkodin lapsiryhmien kasvattajien apuna ja tukena.

Päiväkodeissa työskentelee henkilökohtaisia avustajia ja ryhmäavustajia. Henkilökohtainen avustaja perehtyy lapseen yksilönä. Hän ohjaa ja auttaa lasta tulemaan toimeen mahdollisimman itsenäisesti päivähoiton arjesta. Ryhmäavustaja perehtyy kaikkiin ryhmän lapsiin yksilöinä. Hän ohjaa ja auttaa lapsia päivähoiton arjen tilanteissa. Kaikkien varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimivien avustajien työtehtävät muodostuvat tarpeen mukaisesti hoidosta, huolenpidosta, kasvatuksesta, opetuksesta ja kuntoutuksesta. (Takala 2013.)

4 Tuki lapsiryhmien kasvattajille

Erilaiset palvelut ja tukimuodot, joita lapsiryhmien kasvattajille on jo tarjolla, muodostavat kattavan tukiverkoston, jonka avulla työn tekeminen helpottuu ja arjesta tulee sujuvampaa. Kaikki lapsille tarjottu tuki on välillisesti tai suoraan tukena myös lapsiryhmien kasvattajille.

4.1 Lapsen huoltajat kasvatuskumppaneina

Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuus tarkoittaa sitä, että huoltajat ja lapsiryhmien kasvattajat tietoisesti sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Se on huoltajien ja kasvattajien tasavertainen vuorovaikutussuhde. Heidän samanarvoiset, mutta sisällöltään erilaiset tiedot lapsesta ja taidot toimia lapsen kanssa yhdistyvät lapsen hyvinvointia tukevalla tavalla. Ensisijainen kasvatusvastuu ja kasvatusoikeus kuuluvat huoltajille. Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioittaminen, luottaminen ja dialogisuus. (Kaskela & Kekkonen 2007, 17.) Huoltajat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita. Tekemällä läheistä yhteistyötä huoltajien kanssa lapsiryhmien kasvattajat saavat annettua mahdollisimman yksilöllistä ja tehokasta tukea lapsen kasvulle ja kehitykselle.

Kaskelan ja Kekkosen (2007) mukaan kasvatuskumppanuuden rakentuminen alkaa ennen päivähoiton alkua tutustumisesta, joka voidaan toteuttaa esimerkiksi tutustumiskäynnillä perheen kotiin. Lähtökohtana on perheen puheenvuoro. Huoltajilla on mahdollisuus tuoda kasvattajan tietoon odotuksia, toiveita ja pelkoja liittyen päivähoiton aloitukseen. Seuraava vaihe on lapsen vastaanottaminen ja tutustuminen päivähoitoon. Päivähoiton aloittaminen muuttaa lapsen elämäntilannetta usealla tavalla. Munterin (2001) mukaan lapsi työstää tällöin eroaan vanhempiin, muodostaa uusia suhteita lapsiryhmien kasvattajiin ja liittyy osaksi lapsiryhmien toimintaan. Kasvattajan tehtävä on tukea lasta näissä asioissa. Kasvatuskumppanuus rakentuu ja kehittyy prosessina koko lapsen päivähoiton ajan. Huoltajien, kasvattajan ja lapsen

yhteinen vuoropuhelu tapahtuu päivittäisissä kohtaamisissa. Keskeinen väylä kasvatuskumppanuuden toteutumiselle ovat myös huoltajien kanssa käytävät kasvatuskeskustelut. (Kaskela & Kekkonen 2007, 41-45.) Huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä voidaan lisäksi toteuttaa esimerkiksi vanhempainilloissa, talkoilloissa, juhlissa, kotikäynneillä ja vanhempien päiväkotivierailuilla (Pihlaja & Viitala 2005, 230).

Koska huoltajien kanssa yhteistyössä lähtökohtana on luottamus, tulee osapuolten arvostaa toisiaan. Huoltajien luottamus saavutetaan helpommin tutustuttamalla heidät heti alussa ryhmän toimintaan. Keskustelussa tulee välttää ammattislangin käyttöä, koska se saattaa aiheuttaa huoltajille osaamattomuuden ja alemmuuden tunteen. Huoltajien ongelmia lapsen kasvatuksessa ei saa vähätellä. Usein pelkkä ongelmien kuunteleminen riittää tukemaan huoltajia. Heitä voidaan tukea jakamalla kasvatustietämystä sekä luomalla heille mahdollisuuksia jakaa ongelmiaan muiden vanhempien kanssa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi vapaaehtoisina ryhmätapaamisina halukkaille vanhemmille. Kun pelkkä kuunteleminen tai keskustelu ei auta, on syytä ohjata huoltajat asiantuntevamman avun piiriin. Ammattitaitoinen lapsiryhmän kasvattaja keskittyy lasten kanssa ollessaan lapsiin ja kasvatustyöhön ja hoitaa vanhempien kanssa vuorovaikutuksen sille erikseen varatulla ajalla. (Pihlaja & Viitala 2005, 230-231.)

4.2 Varhaiskasvatuksen tukimuodot Lappeenrannassa

Lappeenrannan kaupungilla on tällä hetkellä tarjolla varhaiskasvatuksen lapsiryhmien kasvattajille monia erilaisia tukimuotoja. Tarjottuja tukimuotoja ovat esimerkiksi keltojen tarjoama tuki, Reppu-toiminta ja erilaiset koulutukset. Lisäksi lapsiryhmien kasvattajat saavat tukea omalta tiimiltään sekä eri yhteistyötahoilta.

Lapsiryhmän kasvattajan lähin tuki on hänen tiimensä päiväkodissa. Mitä sujuvampaa tiimin yhteistyö on, sitä laadukkaampaa työ on, ja lapsiryhmien kasvattajat jaksavat työssään paremmin. Yhteisillä tavoitteilla ja päämäärillä

sekä myönteisellä ilmapiirillä tiimin varhaiskasvatus on mahdollisimman hyvää. Toimiva tiimityö lisää työn mielekkyyttä, nostaa motivaatiota ja tarjoaa mahdollisuuksia ammatilliselle kasvulle. Säännöllisillä tiimipalavereilla turvataan mahdollisimman hyvä tiedonkulku lapsiryhmien kasvattajien välillä, ja kaikista esille nousseista asioista saadaan puhuttua kunnolla keskenään. (Rilla 2010)

Lapsiryhmien kasvattajat voivat saada myös vertaistukea. Vertaistuellalla tarkoitetaan kokemusten vaihtamista sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat käyneet samanlaisia tilanteita elämässään läpi. Tarkoituksena on jakaa omia kokemuksiaan ja tietojaan toisille samalla kuunnellen ja oppien muiden kokemuksista. Lapsiryhmien kasvattajat voivat keskustella vaikeista asioista oman tiiminsä kanssa, ja esimerkiksi avustajille järjestetään avustajatapaamisia. Päiväkodissa voidaan hyödyntää myös mentorointia, eli kokeneemmat työntekijät jakavat tietoaan ja kokemuksiaan uusille työntekijöille. Mentorointia voidaan mahdollistaa esimerkiksi lapsiryhmien kasvattajien oman tiimipalaverin yhteydessä. (Takala 2013.)

Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat (keltot) kuuluvat Lappeenrannan kaupungin tarjoamiin varhaiskasvatuksen tukimuotoihin. Keltot ohjeistavat lapsiryhmien kasvattajia esimerkiksi lapsen kehitykseen, kasvatukseen, erityisopetukseen ja lapsiryhmien ohjaukseen liittyvissä asioissa. Lisäksi keltot seuraavat ja arvioivat lapsen kehitystä, ja tätä kautta he voivat tarjota lapsiryhmien kasvattajille arvokasta tietoa. Keltot kiertävät kunnan päiväkodeissa, jolloin lapsiryhmien kasvattajilla on mahdollisuus tuoda esille asioita ja kysyä, jos heidän mieltään askarruttaa jokin. Lapsiryhmien kasvattajat voivat myös oma-aloitteisesti ottaa yhteyttä keltoon. (Takala 2013.)

Kuten luvussa 3.3 mainittiin, Lappeenrannassa työskentelee Reppu-lastenhoitajia. Heidän toimintansa alkoi projektina, mutta toiminta vakinaistettiin. Reppu-lastenhoitajat ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä siinä, kuinka toimiva vuorovaikutuksellinen arki järjestetään. Tavoitteena on, että ryhmien henkilökunta alkaa oma-aloitteisesti pohtia ja arvioida juuri omalle ryhmälleen sopivia käytäntöjä. (Varhaiskasvatuksen Reppu-toiminta 2011–2012.)

Lapsiryhmien kasvattajien on mahdollista hankkia itselleen lisäkoulutusta. Lappeenrannassa järjestetään myös erilaisia seminaareja ja kursseja, joihin lapsiryhmien kasvattajien on mahdollista osallistua esimerkiksi työnantajan kustantamana. Yhtenä koulutusvaihtoehtona on esimerkiksi tukiviittomakoulutus.

4.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi (Eksote) tarjoaa monipuolisesti palveluita, jotka tukevat lapsiryhmän kasvattajan ja lapsen arjessa toimeen tulemistä. Eksote tarjoaa vammaisten ja kehitysvammaisten palveluita. Kehitysvammaisten palveluihin kuuluvat esimerkiksi päivähoito erityishuoltona sekä kuntoutus- ja apuvälinepalvelut (Kehitysvammaisten palvelut). Vammaispalveluihin kuuluvat muun muassa henkilökohtainen apu, kuljetus- ja saattajapalvelut, palvelusuunnitelma, tulkkipalvelut, vertaistuki ja kehitysvammapoliklinikka (Vammaispalvelut).

Moni lapselle järjestettävä tukimuoto tukee välillisesti tai suoraan myös lapsiryhmien kasvattajien työntekoa. Esimerkiksi kun lapsi saa käyttöönsä jonkinlaisen apuvälineen, hänen arkensa muuttuu toimivammaksi. Tällöin myös lapsiryhmien kasvattajien työnteko helpottuu. Jos lapselle järjestetään jotakin kuntoutusta, jonka seurauksena hänen liikkumiskykynsä paranee, hän ei välttämättä tarvitse lapsiryhmien kasvattajilta niin paljoa apua ja tukea päiväkodin arjessa kuin aikaisemmin.

Lapsiryhmien kasvattajat voivat saada tukea myös sairaalapalveluiden kautta. Sairaalassa työskentelevät ammatti-ihmiset osaavat auttaa ja ohjeistaa erilaisissa lapseen liittyvissä tilanteissa ja sairauksissa. Esimerkiksi lastenpoliklinikat ja -osastot voivat tarjota lapsiryhmien kasvattajille hyödyllistä ja käytännöllistä tietoa lapsen kanssa toimimisesta. (Lastenneurologian poliklinikka ja päiväyksikkö) Lapsiryhmien kasvattajat voivat itse ottaa yhteyttä sairaalaan ja esittää kysymyksiä. Oman aktiivisuuden ja motivaation avulla

omaksutaan saatuja tietoja paremmin ja tätä kautta voidaan saada arvokasta tiedollista tukea työntekoon.

Eksote tarjoaa monipuolisesti perhepalveluita, kuten neuvolapalveluita sekä lapsi- ja nuorisovastaanoton palveluita. Perheneuvolassa tarjotaan neuvoja lapsia ja perheitä koskeissa asioissa, esimerkiksi keskustelun, kasvatusohjauksen, tutkimuksien ja hoidon avulla (Perheneuvola). Lapsi- ja nuorisovastaanotto on terveydenhuollon yksikkö, joka palvelee lapsiperheitä. Yksikössä tutkitaan, seurataan, kuntoutetaan ja hoidetaan lapsia ja nuoria, joilla on erilaisia kehityksellisiä erityisvaikeuksia (Lapsi- ja nuorisovastaanotto). Näiden palvelujen avulla lapsiryhmien kasvattajat voivat etsiä ja saada hyödyllistä tietoa ryhmiensä lapsien kanssa toimimisesta. Tiedollinen perusta on tärkeässä asemassa varhaiskasvatuksessa, jotta ongelmat huomataan ajoissa ja niihin osataan puuttua oikeassa vaiheessa. Lapsilla on mahdollisuus saada parempaa kasvatusta, kun lapsiryhmien kasvattajien tietoperusta on kattava, ja he osaavat tarjota ohjeita esimerkiksi vanhemmille.

Lappeenrannan kaupungin konsultoivaa varhaiskasvatuksen erityisopettajaa Satu Takalaa haastateltiin 21.3.2013. Hän kertoi, kuinka lasten terapiat tukevat lapsiryhmien kasvattajia. Lapsiryhmien kasvattajat itse eivät anna lapsille minkäänlaista terapiaa, mutta lapsien on mahdollista saada sitä siihen koulutetuilta terveysalan ihmisiltä. Lähipäiväkodin lapsilla on henkilökohtaisia, yksityisiä terapeutteja joko ostopalvelusopimuksella tai Kelan kautta hankittuna. Usein terapiassa on mukana myös joku lapsiryhmien kasvattajista. Tällöin on mahdollista, että terapeuttien tiedot, menetelmät, toimintatavat ja lapsien käsittely tulevat tietoon myös lähipäiväkodin työntekijöille. Terapeutit osallistuvat myös lähipäiväkodin palavereihin. Terapeuteilta opittuja menetelmiä voidaan näin hyödyntää myös lähipäiväkodin omassa arjessa. Työntekijöille ei ole tarjolla terapiaa, mutta heille on olemassa erilaista työnohjausta. Sitä järjestetään kuitenkin harvoin. (Takala 2013.)

Takalan mukaan myös erilaiset tilapäishoitoyksiköt tarjoavat käytännöllistä tietoa ja vertaistukea päiväkodin lapsiryhmien kasvattajille (Takala 2013). Lapsiryhmien kasvattajat voivat vaihtaa kokemuksiaan lapsen kanssa

toimimisesta ja tällä tavoin ohjeistaa toisiaan ja tarjota näin tukeaan. Lapsiryhmien kasvattajille ja tilapäishoitoyksikön työntekijöille voidaan järjestää tapaaminen, jossa he voivat puhua lapsen asioista. Samassa tapaamisessa voivat olla paikalla myös huoltajat ja muita lapsen kasvatukseen osallistuvia tahoja. Lappeenrannassa tilapäishoitoa tarjoaa esimerkiksi yksityinen Hermannikoti (Hermannikoti 2013). Toinen esimerkki on Eksoten alaisuudessa toimiva määräaikaista sijaishoitoa tarjoava Tarulantupa (Tarulantupa).

5 Tavoitteet ja toteutus

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja selvitystehtävät

Selvityksen tavoitteet nousivat tarpeesta selvittää, millaista tukea kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevät lapsiryhmien kasvattajat saivat. Samoin haluttiin tietää, olivatko tukitoimet vastanneet heidän tarpeisiinsa ja minkälaista tukea he kokivat tarvitsevansa lisää. Aiheeseen liittyi läheisesti myös työhyvinvointi, mutta se rajattiin pois laajuutensa vuoksi. Opinnäytetyössä selvitettiin myös, oliko kehitysvammaisen lapsen läsnäolo ryhmässä muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa. Jos kehitysvammaisen lapsen läsnäololla ryhmässä oli ollut vaikutusta työntekijään, tavoitteena oli selvittää, kuinka työntekijän työskentelytapa oli muuttunut. Selvityksessä haluttiin myös saada selville, mitä lapsiryhmien kasvattajat kokivat haastavaksi työssään kehitysvammaisen lapsen parissa.

Selvitystehtävät ovat seuraavat:

1. Mitä tukea lapsiryhmien kasvattajat tarvitsevat?
 - Millaista tukea lapsiryhmien kasvattajat ovat saaneet?
 - Onko lapsiryhmien kasvattajien saama tuki vastannut heidän tarpeisiinsa?
 - Millaista tukea lapsiryhmien kasvattajat kokevat tarvitsevansa lisää?
2. Mitä lapsiryhmien kasvattajat kokevat työssään haasteiksi?

3. Onko kehitysvammaisen lapsen läsnäolo muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työtä? Jos on, niin miten?

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö on sekä kvalitatiivinen eli laadullinen että kvantitatiivinen eli määrällinen selvitys. Selvityksen aineisto kerättiin lomaketutkimuksena eli aineistonkeruumenetelmä on kvantitatiivinen. Lomakekysely sisälsi avoimia kysymyksiä, jotka tuottivat kvalitatiivista aineistoa. Aineisto koottiin ja jaoteltiin selvitystehtävien mukaan.

Työelämän edustajana oli Lappeenrannan kaupungin konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja Satu Takala. Kohderyhmään kuului kahdeksan eri lappeenrantalaisten päiväkotien lapsiryhmien kasvattajaa, joiden ryhmissä on kehitysvammaisia lapsia. Heistä muodostui selvityksen perusjoukko. Koko perusjoukko otettiin mukaan selvitykseen. Tätä kutsutaan Vilkan mukaan kokonaisotannaksi, jota käytetään tavallisesti pienissä aineistoissa (Vilka 2007, 52). Tämän takia se sopi hyvin opinnäytetyön tekemiseen. Selvityksen perusjoukko oli arviolta noin 45 henkilöä.

Osallistujille lähetettiin työelämän edustajan välityksellä saatekirje, jossa oli tietoa opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista. Vilkan mukaan saatekirjeen perusteella osallistuja saa tietää, mihin tarkoitukseen ja käyttöön hän tietojaan ja mielipiteitään antaa. Tämän perusteella osallistuja päättää, osallistuuko hän selvitykseen vai ei. (Vilka 2007, 81.)

Selvityksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselyllä. Kysely soveltui opinnäytetyön aineiston keräämisen tavaksi hyvin, sillä tutkittavia oli paljon ja he olivat hajallaan. Vilkan mukaan kyselylomaketta käytetään tällaisissa selvityksissä, jos havaintoyksikkönä on henkilö ja häneen liittyvät asiat, kuten mielipiteet, asenteet, ominaisuudet ja käyttäytyminen (Vilka 2007, 28). Webropol-palvelun kautta laadittu kysely lähetettiin sähköisesti kaikkiin osallistuviin lähipäiväkoteihin työelämän edustajan välityksellä.

Jokainen lapsiryhmän kasvattaja vastasi kyselyyn henkilökohtaisesti. Kyselylomake sisälsi yhden monivalintakysymyksen ja viisi avointa kysymystä, joista kahdessa kysyttiin osallistujan taustatietoja. Kysymysten muoto oli standardoitu eli vakioitu, mikä tarkoittaa, että kaikilta kyselyyn osallistujilta kysyttiin samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Kyselyyn vastaamiseen kului aikaa noin 15–20 minuuttia. Lapsiryhmien kasvattajien vastaukset tulivat nimettöminä Webropoliin, jotta vastaajien anonymiteetti säilyisi.

Vastausaikaa kyselyyn oli noin kaksi viikkoa aikavälillä 23.4–10.5.2013. Vastausajan aikana lapsiryhmien kasvattajille lähetettiin työelämän edustajan välityksellä muistutus kyselyyn vastaamisesta. Vastauksia odotettiin viimeiseen palautuspäivään asti, jonka jälkeen kysely suljettiin.

Aineisto luettiin huolellisesti läpi useaan kertaan ja sen sisältöä sekä rakennetta koottiin ja jaoteltiin selvitystehtävien mukaan. Aineistosta etsittiin avainsanat sekä lauseet, jotka auttoivat aineiston käsittelyä. Tulosten esittelyn yhteydessä on myös suoria lainauksia lapsiryhmien kasvattajien vastauksista. Työelämän edustaja ei osallistunut vastausten koontiin tai jaotteluun.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tämä opinnäytetyö on selvitys, mutta samat eettisyyden ja luotettavuuden osa-alueet pätevät sekä selvityksessä että tutkimuksessa. Tämän vuoksi tekstissä on viittauksia myös tutkimukseen.

Tutkimuksen eettisessä pohdinnassa pitää tulla selkeästi esille, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi valittua aihetta aletaan tutkia. Kaiken kaikkiaan myös tutkimuskohteen määrittely on laaja tieteenalaan liittyvä kysymys, koska jokaisella alalla vallitsevat omat pääkäsitteensä asioista. Esimerkiksi sosiaalialalla on omat arvolähtökohdat, ihmiskäsitykset ja toiminnan tavoitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 126-127.) Eettisyys piti huomioida erityisesti, koska

opinnäytetyö käsittelee kehitysvammaisuutta ja tuen tarvetta työhön. Aihealueet saattoivat olla joillekin lapsiryhmien kasvattajille arka asia puhua, vaikka he ovat alan ammattilaisia. Omasta työstä puhuminen ja mahdollisten vaikeuksien myöntäminen voi olla haastavaa. Kehitysvammaisuuteen liittyy monia erilaisia eettisiä kysymyksiä muun muassa ennakkoluuloista, asenteista ja suhtautumisesta.

Tutkijan on kerrottava osallistujille ymmärrettävästi tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Lisäksi osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Osallistujalla on oikeus kieltää itseään koskevan aineiston käyttö. Tutkijan on varmistettava aina, että osallistuja tietää oikeutensa ja on ymmärtänyt, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128.) Tutkimukseen osallistuvalla kohderyhmällä ei saa aiheutua minkäänlaista vahinkoa. Esimerkiksi jos ilmoitetaan, että sähköiseen kyselyyn vastaamiseen menee aikaa kymmenen minuuttia, on aikataulun pidettävä paikkansa. (Vilka 2007, 90.)

Aineistonkeruumenetelmä ja -tekniikka voidaan huomioida tutkimuksen laatua arvioitaessa. Mahdolliset aineistoa kerätessä ilmenneet erityispiirteet ja ongelmat on syytä ottaa myös huomioon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135-138.) Opinnäytetyössä käytettiin aineistonkeruumenetelmänä Webropol-kyselyä. Jos kyselylomakkeiden avulla ei olisi tullut tarpeeksi vastauksia, olisi järjestetty yksilöhaastatteluita. Vilkan mukaan kyselylomakkeen kysymyksien muotoileminen mahdollisimman selkeiksi on myös tärkeä vaikuttaja tutkimuksen luotettavuuteen (Vilka, 2007, 70-71).

Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden valintakriteerit ja määrä vaikuttavat luotettavuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Liian pieni osallistujamäärä ei anna tarpeeksi yleistettäviä tuloksia. Myös tutkimuksen aikataulu on tärkeä osa luotettavuuden arviointia. Liian vähäinen tai liian pitkälle venynyt aika vaikuttaa siihen, miten luotettava tutkimuksesta saadaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138–139.)

Tutkijoiden johtopäätökset sekä aineiston kokoamistapa ovat olennainen osa luotettavuuden arviointia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Esimerkiksi verrattuna yhden tutkijan tekemiin päätelmiin, useamman tutkijan tekemiä päätelmiä voidaan pitää luotettavampina. Tätä opinnäytetyötä teki kaksi selvityksen tekijää. Useamman tutkijan käsitellessä tutkimustuloksia epäkohdat huomataan selkeämmin ja tutkijat voivat arvioida toistensa tulkintoja (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138). Tutkijan tulee myös aina olla rehellinen (Vilka 2007, 154).

Tässä opinnäytetyössä pidettiin huolta näistä yksityiskohdista, jotta selvitykseen osallistuvien suoja säilyisi ja selvityksen lopputuloksesta saatiin mahdollisimman totuudenmukainen. Saatekirje lähetettiin osallistujille etukäteen, jotta he saisivat tietoa, millainen selvitys on kyseessä, ja kauanko vastaamiseen kuluisi aikaa. Lapsiryhmien kasvattajille lähetettiin myös muistutus siitä, että heillä on vielä aikaa vastata kyselyyn, ennen kuin sähköinen kysely suljettaisiin. Sähköisen kyselyn vuoksi kyselyyn oli mahdollista vastata myös muualla kuin omalla työpaikalla, jos esimerkiksi työaika oli erittäin kiireinen. Osallistujilla oli missä tahansa vaiheessa mahdollisuus esittää selvitykseen liittyviä kysymyksiä. Vastauksia koottaessa sekä jaoteltaessa ja tuloksien johtopäätöksiä kirjattaessa oltiin objektiivisia. Osallistujille tehtiin selväksi, että osallistuminen olisi täysin vapaaehtoista ja anonymia. Selvityksen tekijät ja lapsiryhmien kasvattajat eivät selvityksen aikana olleet missään yhteydessä toisiinsa.

Selvityksen vastauksista ei voi sanoa, että ne olisivat yleistettävissä, sillä kaikki kohderyhmään kuuluneet eivät vastanneet sähköiseen kyselyyn. 40 % lapsiryhmien kasvattajista vastasi kyselyyn. Aineistonkeruumenetelmänä sähköinen Webropol -kysely oli hyvä, mutta kysymysten muotoilussa huomattiin jälkeinpäin ongelmia. Osaan kysymyksistä ei joko osattu vastata oikein tai sitten ei vain nähty aiheelliseksi vastata kunnolla.

6 Tulokset

Webropol-palvelun kautta laadittuun kyselyyn vastasi 18 lapsiryhmän kasvattajaa. Vastaajia ei eritelty tulosten käsittelyssä mitenkään, vaan heidän vastauksensa käytiin läpi satunnaisessa järjestyksessä aihealueittain.

Opinnäytetyössä etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Onko kehitysvammaisen lapsen läsnäolo muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työtä, ja jos on, niin miten? Millaisia haasteita lapsiryhmien kasvattajat kokevat työssään? Millaista tukea lapsiryhmien kasvattajat ovat saaneet? Onko saatu tuki vastannut heidän tarpeisiinsa vai mitä he toivoisivat lisää?

6.1 Muutokset työssä

Kyselyn avulla selvitettiin, miten kehitysvammaisen lapsi lapsiryhmässä on muuttanut lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa. Osassa vastauksista oltiin sitä mieltä, ettei kehitysvammaisen lapsi heidän ryhmässään vaikuttanut millään tavalla heidän työskentelytapansa. Toisille taas muutos toi mukanaan paljon ylimääräistä työtä ja uusia asioita. Vastaukset jaoteltiin selvityksessä neljään eri osioon, jotta ne oli selkeämpi hahmottaa. Nämä osiot ovat toiminnan suunnittelu ja järjestäminen, lapsen kohtaaminen ja huomioiminen, moniammatillisuus sekä henkilökohtaiset muutokset.

Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen	Lapsen kohtaaminen ja huomioiminen
<ul style="list-style-type: none">- Ajankäytön tarkempi huomioiminen- Työn suunnittelu ja järjestäminen- Toiminnan mahdollistaminen kaikille	<ul style="list-style-type: none">- Tasa-arvoinen kohtelu- Tasa-arvon mahdollistaminen- Huomiointi- ja reagointikyky muuttuneet paremmiksi- Yksilöllinen huomioiminen
Moniammatillisuus	Henkilökohtaiset muutokset
<ul style="list-style-type: none">- Yhteistyö lisääntynyt- Verkostotyöskentely	<ul style="list-style-type: none">- Lisää näkemystä työhön- Uusien asioiden opettelu- Tietojen päivittäminen- Apuvälineiden käyttö- Uutta sisältöä elämään

Kuvio 1. Muutokset lapsiryhmien kasvattajien työssä

Lähes 40 % vastaajista kaiken kaikkiaan koki muutoksia toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä. Kehitysvammaisen lapsen koettiin esimerkiksi tuovan erilaisia muutoksia työn aikataulutuksessa ja lisäävän suunnitteluun käytettävää aikaa. Osa lapsiryhmien kasvattajista kertoi, että uusia asioita piti ottaa huomioon ryhmän kanssa toimiessaan ja toimintaa suunnitellessaan. Ajankäyttöä työssä pitää seurata tarkemmin, ja toiminta pitää suunnitella huolellisesti etukäteen kaikille sopivaksi.

Kehitysvammaisen lapsen läsnäolo on laittanut miettimään monia arkipäivän asioita, aikatauluja uudesta näkökulmasta. Lapsen hoitojärjestelyt, avustajan sijaistamiset ja hänen vaatimansa tukitoimet ovat aiheuttaneet paljon ylimääräistä työtä, johon käytetty aika on ollut pois muilta ryhmän lapsilta.

Kahdeksan lapsiryhmän kasvattajaa (45 %) kertoi vastauksissaan, miten kehitysvammaisen lapsi heidän lapsiryhmässään on vaikuttanut lapsen huomiointiin tai lapsen kohtaamiseen. Osa lapsiryhmien kasvattajista oli sitä mieltä, että tasa-arvoisuuden pitäisi olla itsestäänselvyys, eikä näin ollen kehitysvammaista lasta pitäisi kohdella eri tavalla kuin muita lapsia. Osa vastaajista kertoi, että on voinut itse olla vaikuttamassa kehitysvammaisen lapsen tasapuoliseen osallistumiseen ryhmätoiminnassa sekä lapsen itsenäiseen toimimiseen. Osa mainitsi myös, kuinka huomiointikyky ja reagointi olivat muuttuneet kehitysvammaisen lapsen vuoksi. Kasvattajan täytyy olla niin sanotusti askeleen edellä päivän tapahtumissa. Vastauksista nousi esille myös lapsen huomioiminen yksilönä ja hänen omatoimisuutensa tukeminen.

Kiinnitän tarkemmin huomiota kyseisen lapsen omatoimisuuden tukemiseen. Varmistan, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan ja on tasavertainen muiden lasten kanssa.

Kolme vastaajista mainitsi vastauksessaan moniammatillisuuden. Sen koettiin lisääntyneen, sillä yhteistyötä eri tahojen kanssa tuli aikaisempaa enemmän. Verkostotyöskentely on lisääntynyt, ja lapsiryhmien kasvattajat ovat olleet tiiviissä yhteistyössä muun muassa avustajien, keltojen, terapeuttien ja perheen kanssa.

Tehostetusti yhteistyötä perhe, terapeutit, kelto ym. Lapsen mahdollisen oman avustajan kanssa yhteistyö; palaverit, palautekeskustelut, toiminnan suunnittelu.

Neljä vastaajista oli sitä mieltä, että kehitysvammaisen lapsi ryhmässä vaikutti heidän työskentelytapaansa henkilökohtaisella tasolla. Lapsiryhmien kasvattajat kokivat esimerkiksi saaneensa lisää näkemystä työhönsä ja uutta sisältöä elämäänsä. Osa joutui opettelemaan uusia asioita ja työmenetelmiä.

6.2 Haasteet

Lapsiryhmien kasvattajilta kysyttiin, minkälaiset asiat he kokevat haastaviksi työssään kehitysvammaisen lapsen kanssa. Vastaukset jaoteltiin kahteen osioon, sosiaalisiin ja psyykkisiin sekä käytännön haasteisiin. Sosiaalisella ja psyykkisellä tarkoitetaan tässä selvityksessä lapsiryhmien kasvattajien ja lasten välistä vuorovaikutusta, lasten keskinäistä vuorovaikutusta, koko ryhmän ilmapiiriä sekä toimintaan liittyviä normeja ja arvoja. Vastaukset jakaantuivat suhteellisen tasaisesti molemmille osa-alueille.

Sosiaaliset ja psyykkiset haasteet	Käytännön haasteet
<ul style="list-style-type: none">- Kommunikointi lapsen kanssa- Kehitysvammaisen lapsen asema ja yhdenvertaisuus- Erilaisuuden selittäminen- Erilaisuuteen suhtautuminen- Työkavereiden tuki- Työ on raskasta- Mieliä erot	<ul style="list-style-type: none">- Ajankäyttö- Resurssipulat- Työn fyysisyys- Terapeuttien vaihtuvuus- Kehitysvammaisen lapsen erilainen rytmi- Työn hoidollisuus

Kuvio 2. Haasteet lapsiryhmien kasvattajien työssä

Yli puolet vastaajista (55%) koki haasteita sosiaalisella ja psyykkisellä puolella. Yleisimmäksi haasteeksi koettiin kommunikointi lapsen kanssa.

Kommunikointi välillä hankalaa, kun lapseen ei saa minkäänlaista kontaktia, esim katsekontakti. Ei aina ole varma onko lapsi ymmärtänyt hänelle annetun ohjeen.

Osa vastauksista liittyi kehitysvammaisen lapsen asemaan muiden lasten joukossa. Eräs vastaajista kertoi kokevansa haasteelliseksi kehitysvammaisen

lapsen yhdenvertaisuuden muiden lasten joukossa. Vastauksen mukaan hän yrittää toimia siltana välissä, ettei avustettava joudu tuntemaan oloaan huonommaksi tai etteivät muut lapset sorra tätä kehitysvammaista. Yksi vastaajista kirjoittaa joutuneensa haastavaan tilanteeseen, kun on selittänyt muille lapsille, miksi kehitysvammaiselta lapselta ei voi vaatia sitä mitä muilta.

Työkavereihin liittyviä haasteita olivat muun muassa, ettei heiltä saanut tarpeeksi tukea tai he eivät olleet tutustuneet tuettavaan lapseen. Eräässä vastauksessa haasteeksi oli kirjoitettu *toisten ihmisten asenteet*, mutta vastaaja ei ollut määritellyt ketä kaikkia tarkoitti tällä. Haasteelliseksi koettiin myös lapsen käytökseen suhtautuminen, sillä aina ei ole valmista mallia, kuinka suhtautua lapsen erikoisiin reagoititapoihin. Haastavaksi osoittautuivat myös tilanteet, joissa vanhempien ja terapeuttien tai hoitohenkilökunnan näkemykset eroavat suuresti toisistaan. Esiin nousi myös se, että haastavaa työssä on sen raskaus, kun koko ajan joutuu olemaan aistit herkillä, mikä on väsyttävää.

Lapsiryhmien kasvattajista 11 eli yli puolet oli maininnut käytäntöön liittyviä haasteita. Haasteelliseksi koettiin muun muassa ajankäyttö, resurssipulat, työn fyysisyys, terapeuttien vaihtuvuus, kehitysvammaisen lapsen erilainen rytmi, sekä työn hoidollisuus. Yleisimmäksi haasteeksi näistä osoittautui ajankäyttö.

Jos avustaja ei ole paikalla, on haastavaa toimia yhtä aikaa hänen avustamisen ja muun lapsiryhmän kanssa, koska hän tarvitsee paljon huomiota. Silloin muu ryhmä jää vähemmälle huomiolle, jolloin syntyy haasteita.

Eräs vastaajista mainitsi myös ajanpuutteen arjen tilanteissa isossa ryhmässä. Kun on monta tarvitsijaa yhtä aikaa, hänestä ei riitä kehitysvammaiselle lapselle sen enempää kuin muillekaan. Hän kirjoitti olevansa helpottunut, kun näkee, kuinka avustaja ehtii keskittyä lapseen. Yhdessä vastauksessa oli kerrottu, että kehitysvammaisen lapsen kanssa jokin yksittäinen asia vie paljon aikaa, ja se on pois muulta ryhmältä.

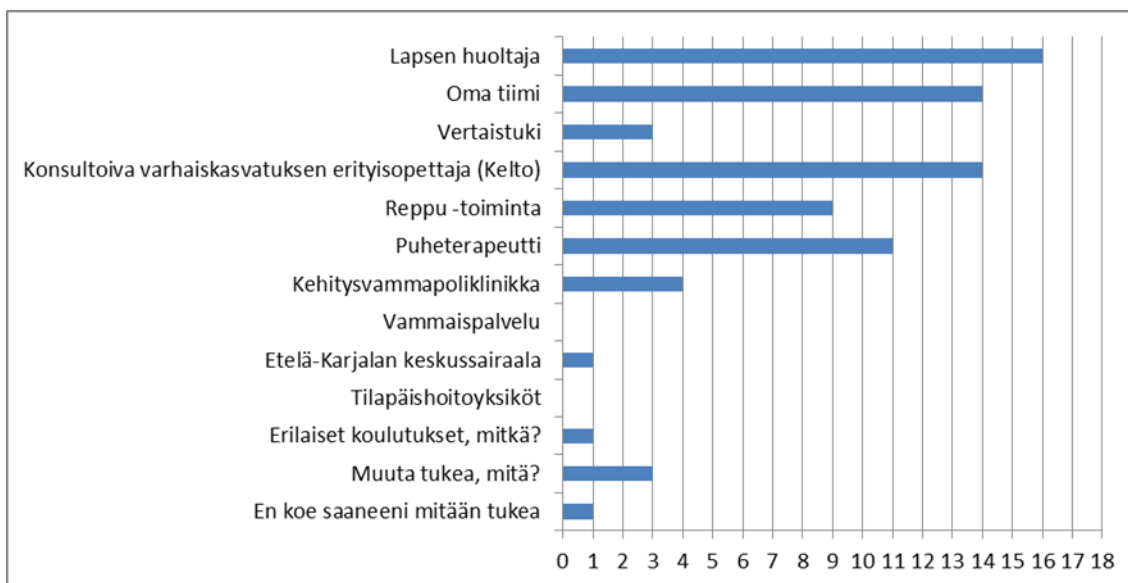
Osa lapsiryhmien kasvattajista kirjoitti resurssipulan tuottamasta haasteellisuudesta. Resurssipulan, kuten sairauslomien, aikana on mahdollisuus

hoitaa vain välttämättömin. Työtilat voivat vaikeuttaa työn tekemistä, ja lisäksi myös vamman laatu ja hoitotarpeet vaikuttavat.

Vastaajista vain pari koki haasteellisuutta työn fyysisyydessä. Molempien vastauksissa mainittiin lapsen nostelun olevan fyysisesti raskasta. Eräs vastaajista kirjoitti haasteelliseksi kehitysvammaisen lapsen ajoittaisen erilaisen rytmin verrattuna muihin lapsiin, kuten lapsen väsyminen. Tällöin joitakin toimintoja täytyy siirtää tai jättää väliin. Yksi lapsiryhmän kasvattajista koki haasteelliseksi terapeuttien vaihtuvuuden. Hänen mukaansa lapsella saattaa käydä viikossa kolme eri terapeuttia, jolloin ajan ja paikan löytyminen muutenkin täyteen ahdetussa talossa tuottaa haasteellisuutta. Eräs vastaajista kertoi työn hoidollisuuden olevan haaste. Hän mainitsee vastauksessaan lääkityksen, ruokinnan ja sairauskohtaukset, joita varten olisi pitänyt olla sairaanhoidollinen koulutus.

6.3 Saatu tuki ja toiveet

Viimeisenä kysymyksenä lapsiryhmien kasvattajilta kysyttiin: ”Oletko saanut tarpeeksi tukea voidaksesi työskennellä kehitysvammaisen lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suuntaisesti päivähoidon arjessa? Jos olet, niin mistä tukimuodosta koet olleen hyötyä? Jos et, niin mitä koet tarvitsevasi enemmän?” Lapsiryhmien kasvattajilla oli mahdollisuus kertoa tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin millaista tukea he saivat mainitsemiltaan tuen tarjoajilta. Kaikki eivät kuitenkaan enää tarkentaneet erikseen, mitä tukea olivat saaneet merkitsemiltään tuen tarjoajilta (kuviokuva 3).

Kuvio 3. Keneltä ja mistä lapsiryhmien kasvattajat kokivat saaneensa tukea

Selkeästi suurimmaksi tuen tarjoajaksi osoittautuivat kehitysvammaisen lapsen huoltajat. Näin vastasi melkein 90 % eli 16 vastaajaa. Heidän vastauksissaan tulivat esille keskustelut vanhempien kanssa, vanhempien antamat tiedot lapsesta ja heidän kanssaan tehdyn yhteistyön tärkeys ja hyödyllisyys.

Toisessa tapauksessa lapsen äidiltä olen saanut paljon tietoa miten kotona toimitaan ja tehnyt siitä omia versioita tänne päiväkotiin.

Toiseksi suurin tuen tarjoaja oli kelto. Hyödylliseksi mainittiin kelton kanssa käydyt keskustelut, palaverissa saatu tuki arkipäivän jaksamiseen ja hyvin toiminut yhteistyö kelton ja lapsiryhmän kasvattajan välillä.

Kelton ja puheterapeutin kanssa keskusteluista on ollut eniten hyötyä minulle, heiltä saa vahvistuksen sille mitkä tavoitteet ovat oleellimmat sekä käytännön vinkkejä.

Toiseksi suurin tuen tarjoaja kelton rinnalla oli oma työtiimi, joka mainittiin lähes 80 %:ssa vastauksista. Tähän ryhmään liittyvät myös muiden avustajien ja henkilökohtaisen avustajan tarjoama tuki sekä yhteisten tavoitteiden mukaan toimiminen. Ryhmän jäsenet ovat toimineet yhteisen linjan mukaan sekä noudattaneet annettuja ohjeita. Tiimiltä saatu tuki on ollut hyödyllistä, ja se on auttanut.

Lapsiryhmien kasvattajista 11 vastasi saaneensa tukea terapeuteilta. Kysymyksen viisi tuen tarjoajista oli mainittu erikseen vain puheterapeutti, mutta kysymyksen kuusi vastauksista nousivat esille myös fysio- ja toimintaterapeutti tuen tarjoajina. Vastauksissa mikään terapeutti ei noussut yli muiden, vaan kaikilta terapeuteilta koettiin saatavan yhtä paljon tukea. Osa lapsiryhmien kasvattajista puhui vain yleisesti terapeuteista.

Eri terapeuttien kanssa tehtävä yhteistyö on ollut hyvää ja olen saanut paljon vinkkejä lapsen arkeen, kaikki ovat työskennelleet samojen tavoitteiden suuntaisesti. Myös lapsen huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on ollut tärkeää.

Jopa puolet lapsiryhmien kasvattajista merkitsi tuen tarjoajaksi Reppu-toiminnan, sillä se on auttanut heitä. Lopuista tuen tarjoajista ei muodostunut isoja ryhmiä tai vastaukset olivat yksittäisiä. Vastauksissa tuli esille kehitysvammapoliklinikan tarjoama tuki, joka kuuluu Eksoten tarjoamaan tukeen. Kolmessa vastauksessa tuli esille vertaistuki, jota saatiin omalta työtiimiltä tai muilta avustajilta. Osa lapsiryhmien kasvattajista on saanut jakaa omia kokemuksiaan toisille ja samalla kuulla muiden kokemuksista. Vastauksissa mainittiin myös Etelä-Karjalan keskussairaala. Yksi lapsiryhmän kasvattajista mainitsi tuen muotona, että hänellä on ollut hyvin kannustava esimies. Yhdessä vastauksessa nousivat esille myös tukiviittomakoulutukset.

Suurin osa tarjotuista tukimuodoista tuli esille kerätystä aineistossa. Osaa tarjolla olevista tukimuodoista ei kuitenkaan mainittu. Kaikki varhaiskasvatuksen tukimuodot mainittiin, mutta monet sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut eivät kerätyn aineiston mukaan saavuta lapsiryhmien kasvattajia. Kukaan ei maininnut saaneensa tukea sairaalapalveluista tai perhepalveluista. Myöskään erilaisten tilapäishoitoyksiköiden kanssa tehtävää yhteistyötä ei tullut aineistossa esille.

Alle kolmannes toivoi jonkinlaista lisätukea työlleen kehitysvammaisen lapsen kanssa. Toiveissa tulivat esille muun muassa konkreettisten toimintaohjeiden saaminen, muun henkilökunnan perehdyttäminen kehitysvammaisen lapsen hoitoon sekä koulutusten järjestäminen. Eräs vastaajista koki työnsä

haastavaksi joka päivä, ja hän toivoisi työlleen enemmän oikeanlaista arvostusta muilta ammattiryhmiltä. Esille nousivat myös tuen ja lisätiedon tarve muilta lasta hoitavilta tahoilta sekä toive paremmasta tiedonkulusta, sillä kaikki tarpeellinen tieto ei aina tullut kaikkien tietoon.

7 Pohdinta

7.1 Yhteenveto ja arviointi

Selvityksen tavoitteet saavutettiin onnistuneesti, koska kaikkiin asetettuihin selvitystehtäviin saatiin vastaus. Kysely toteutettiin keväällä 23.4.–10.5.2013 Webropol-palvelun kautta. Kyselyn rakenne oli laadittu opinnäytetyön selvitystehtävien pohjalta, jotta se olisi johdonmukainen ja selkeä. Kysely lähetettiin työelämän edustajan välityksellä lappeenrantalaisiin lähipäiväkoteihin, joissa on kehitysvammaisia lapsia. Mahdollisia vastaajia oli arviolta noin 45. Kyselyyn vastasi 18 lapsiryhmän kasvattajaa, joten vastausprosentti oli 40 %. Kyselyn tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta ne antavat vihjettä ja yksittäisiä kokemuksia siitä, millainen lapsiryhmien kasvattajien tuen tarve on Lappeenrannassa.

Kehitysvammaisen lapsi ryhmässä on muuttanut osan lapsiryhmien kasvattajien työskentelytapaa usealla tavalla, mutta osan työtapaan lapsen läsnäolo ei ollut vaikuttanut. Suurimmat muutokset tapahtuivat toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä sekä kehitysvammaisen lapsen huomioimisessa ja kohtaamisessa. Osa vastaajista mainitsi vastauksessaan moniammatillisuuden ja osa muutoksen henkilökohtaisella tasolla.

Lapsiryhmien kasvattajien haasteet pystyttiin jaottelemaan kahteen osaan: sosiaalisiin ja psyykkisiin haasteisiin sekä käytännön haasteisiin. Noin 55 % eli 10 vastaajaa mainitsi sosiaalisia ja psyykkisiä haasteita. Eniten aineistossa tuli esille lapsen kanssa kommunikointi. Muita haasteita olivat esimerkiksi

kehitysvammaisen lapsen asema ryhmässä, työkaverit, muiden ihmisten asenteet ja työn raskaus. Lähes saman verran vastauksista (60 %) liittyi käytännön haasteisiin. Yleisimmäksi haasteeksi osoittautuivat ajankäytölliset ongelmat. Muita haasteita olivat resurssipula, työn fyysisyys, terapeuttien vaihtuvuus, lapsen erilainen rytmi sekä työn hoidollinen puoli.

Lapsiryhmien kasvattajille on tarjolla useita erilaisia tukimuotoja, joista vain osa tuli esille lapsiryhmien kasvattajien vastauksissa. Merkittävimäksi tuen tarjoajiksi osoittautuivat lapsen huoltajat (90 %). Kelto ja työtiimi tulivat esiin 80 % vastauksissa. Terapeutit mainittiin 60 % vastauksissa ja Reppu-toiminta puolissa vastauksissa. Muita tuen tarjoajia olivat kehitysvammapoliklinikka, omalta työtiimiltä ja muilta avustajilta saatu vertaistuki, Etelä-Karjalan keskussairaala, esimies sekä käydyt koulutukset.

Alle kolmannes 18 vastaajasta esitti toiveita lisätuesta. Aineistosta nousi eniten esille yhteistyön puute, sillä osa toivoi esimerkiksi terapeuteilta tukea ja tietoa enemmän sekä parempaa viestien välitystä. Myös yhteisten suuntalinjojen puuttuminen ja työkavereiden tuen puute tulivat esille.

Kun selvitystä alettiin tehdä, ennakoitiin, että osalla lapsiryhmien kasvattajista saattaa olla jonkinlaista tuen tarvetta. Selvitykseen kerätyn aineiston perusteella lapsiryhmien kasvattajilla Lappeenrannassa ovat asiat pääsääntöisesti hyvin. Koska vastausprosentti oli vain 40 %, tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan kaikkia Lappeenrannan kehitysvammaisten parissa työskenteleviä lapsiryhmien kasvattajia. Yksittäistä tuen tarvetta ja kehittämiskohteita tuli kuitenkin esiin aineistossa. Tällä perusteella voidaan sanoa, että tuen tarvetta esiintyy todennäköisesti niidenkin lapsiryhmien kasvattajien joukossa, jotka eivät syystä tai toisesta vastanneet toteutettuun kyselyyn. Aineistossa huomaa kuitenkin, että suurin osa lapsiryhmien kasvattajista hyödyntää tarjolla olevia tukimuotoja työssään kehitysvammaisen lapsen parissa. Vain yhdessä vastauksessa tuli esille, ettei lapsiryhmän kasvattaja ole saanut minkäänlaista tukea työhönsä. Tämän selvityksen perusteella Lappeenrannan kaupunki voi suunnitella tukimuotojen kehittämistä ja mahdollisesti teettää uuden kyselyn, jonka avulla tarjottavaa tukea osataan kohdentaa sitä tarvitseville.

Voidaan pohtia, vastasivatko kaikki lapsiryhmien kasvattajat totuudenmukaisesti kyselyyn ja vaikuttiko jokin asia heidän vastauksiinsa. Kysely toteutettiin keväällä, joka on voinut olla kiireistä aikaa päiväkodeissa. Kysely pystyttiin toteuttamaan vasta huhti-toukokuun vaihteessa, koska alkuvuonna hiottiin tutkimussuunnitelmaa mahdollisimman hyvään kuntoon, jotta Lappeenrannan kaupunki myöntäisi tutkimusluvan. Kyselyn ajalla olivat vappu ja helatorstai, jotka veivät kaksi työpäivää pois vastausajasta. Päiväkodin arki on yleensä kiireistä, joten lapsiryhmien kasvattajien saattoi olla vaikea löytää aikaa vastaamiselle. Kyselyn pystyi kuitenkin halutessaan myös viemään kotiin ja vastaamaan omalla vapaa-ajallaan.

Aikataulutuksen ja kiireen lisäksi vastausprosenttiin on voinut vaikuttaa myös kyselyn toteuttamistapa. Kysely toteutettiin Webropol-palvelun kautta, jotta se saavuttaisi mahdollisimman hyvin kaikki selvitykseen liittyvät lapsiryhmien kasvattajat. Vastatakseen kyselyyn lapsiryhmien kasvattajat tarvitsivat käyttöönsä tietokoneen, jossa oli nettiyhteys. Selvityksen olisi voinut toteuttaa myös esimerkiksi haastattelulla, mutta tällöin ei olisi saatu samanlaista hahmotusta tuen tarpeen kokonaiskuvasta. Haastattelun avulla olisi selvitetty vain yksittäisten lapsiryhmien kasvattajien tuen tarvetta. Webropol-palvelun kautta toteutettu kysely toimi niin sanotusti tunnusteluna lapsiryhmien kasvattajien tuen tarpeesta, ja seuraavaksi voidaan alkaa tutkia tuen tarvetta tarkemmin ja kohdentaa sitä tukea tarvitseville.

Kyselyn kysymykset oli muotoiltu huolellisesti, mutta aineistoa tutkittaessa huomattiin, että viimeinen kysymys olisi pitänyt muotoilla selkeämmäksi. ”Oletko saanut tarpeeksi tukea voidaksesi työskennellä kehitysvammaisen lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suuntaisesti päivähoidon arjessa? Jos olet, niin mistä tukimuodosta koet olleen hyötyä? Jos et, niin mitä koet tarvitsevasi enemmän?” Kysymyksen tavoitteena oli saada vastaukseksi, mitä tukea tuen tarjoajat ovat tarjonneet lapsiryhmien kasvattajille tai mitä tukea lapsiryhmien kasvattajat toivovat saavansa. Alkuperäisen kysymyksen pystyi ymmärtämään väärin ja vastaamaan vain, miltä tuen tarjoajilta oli saanut tukea, kertomatta tarkemmin, mitä tukea oli saanut. Uudelleen muotoiltuna kysymys voisi olla:

”Oletko saanut tarpeeksi tukea voidaksesi työskennellä kehitysvammaisen lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suuntaisesti päivähoiton arjessa? Jos olet, niin mitä tukea tuen tarjoajat ovat tarjonneet sinulle? Jos et, niin mitä koet tarvitsevasi enemmän?”

Opinnäytetyöprojekti oli meille suureksi avuksi oman ammatillisen kehityksemme kannalta. Projekti tarjosi meille paljon uutta tietoa muun muassa mahdollisesta tulevasta työkentästä, projektien sujuvasta toteuttamisesta, yhteistyön tekemisestä ja aikataulujen suunnittelusta. Koimme saavuttaneemme omat henkilökohtaiset tavoitteemme opinnäytetyön tavoitteiden lisäksi. Keskeisimmät tavoitteemme olivat uusien asioiden oppiminen, ammatillinen kasvu ja kehitys, saada näkemystä varhaiserityiskasvatuksen työkentästä sekä onnistua toteuttamaan tämä opinnäytetyö asettamamme aikataulun mukaisesti. Yhteistyö eri tahojen kanssa toimi hyvin. Meidän opinnäytetyön tekijöiden välinen yhteistyö oli myös erittäin sujuvaa. Aikataulut ja tasapuolinen tehtävänjako toimivat jokseenkin moitteettomasti.

Opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme selkeästi, miten tietämyksemme laajeni jatkuvasti useiden eri teorialähteiden ja kerätyn aineiston lukemisen avulla. Erilaiset varhaiskasvatuksen kirjallähteet antoivat meille teoreettista näkemystä mahdollisista tulevasta työkentistämme. Työelämän edustaja antoi meille myös paljon hyödyllistä tietoa eri palveluntarjoajista. Myös suunnittelukykyimme kehittyi tätä opinnäytetyötä suunnitellessamme ja työstäessämme.

7.2 Pohdintaa aiheesta

Selvityksen aineistoa lukiessa huomattiin, että lapsiryhmien kasvattajien vastauksissa ja selvityksen teoriassa nousi esille samoja asioita, jotka näin ollen tukivat toisiaan. Asioiden toistuvuus sekä teoriassa että vastauksissa teki aiheen käsittelystä luotettavampaa. Seuraavaksi käsitellään joitakin teorian ja lapsiryhmien kasvattajien vastausten yhtäläisyyksiä, ja myöhemmin otetaan esille lapsiryhmien kasvattajien tukeen liittyviä toiveita.

Moniammatillisuus tuli aikaisemmin jo esille teoriassa (ks. 3.1) kerrottaessa, että varhaiskasvatuksen tarjoama tuki ei aina riitä vaan lapsi on ohjattava muiden palveluiden pariin. (Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012, 7.) Kehitysvammainen lapsi saattaa tarvita useita erilaisia tukimuotoja ja tuen tarjoajien ohjausta. Ei siis ihme, että lapsiryhmien kasvattajat kokivat moniammatillisen yhteistyön lisääntyneen työssään. Moniammatillisuudesta pystyi vastausten perusteella päättelemään, että se toi mukanaan sekä hyviä että huonoja puolia työskentelyyn. Esimerkiksi vastauksissa mainittiin hyvänä asiana uuden tiedon saaminen, mutta huonona puolena nostettiin esille lasta auttavien työntekijöiden jatkuva vaihtuvuus. Tästä voidaan siis päätellä, että moniammatillisuuden lisääntyminen ei ole työnteolle ainoastaan hyväksi. Moniammatillisuus pitäisi voida kokea hyödynnettävänä voimavarana, ei taakkana. Jos työntekijöiden vaihtuvuus koetaan taakaksi, miten siihen voitaisiin vaikuttaa? Kuinka jokaiselle kehitysvammaiselle lapselle saataisiin pysyvät työntekijät huolehtimaan hänen kasvunsa ja kehityksensä tukemisesta?

Kuten jo luvuissa 2 ja 4.2 kirjoitettiin, omalta työtiimiltä saatu tuki on tärkeää, ja se auttaa jaksamaan työssä. Jos tukea ei kuitenkaan ole tarjolla, se voi vaikuttaa lapsiryhmän kasvattajan työmotivaatioon. Pihlajan ja Viitalan (2005) mukaan avoin kommunikaatio on tärkeää, jotta asioista voidaan yhdessä keskustella ja pitää kiinni yhteisistä linjoista. Rillan (2010) selvityksen mukaan yhteisillä tavoitteilla ja päämäärillä sekä myönteisellä ilmapiirillä tiimin varhaiskasvatus on mahdollisimman hyvää. Kerätyssä aineistossa jopa 80 %:ssa tuli selkeästi esille yhteisten tavoitteiden mukaan toimiminen tiimin kanssa sekä ryhmän jäsenten tarjoama tuki. Vastauksissa tuli kuitenkin myös esille oman työtiimin tuen puute ja toiveita, että tukea saisi lisää. Miksi kaikki työtiimit eivät tue kehitysvammaisen lapsen parissa työskentelevää lapsiryhmän kasvattajaa? Pitäisikö asiaa lähteä korjaamaan tiimin yhteishengen parantamisella ja yrittää muuttaa asenteita yhteisöllisemmiksi: *hei me tehdään tätä työtä yhdessä, tuetaan ja autetaan toinen toisiamme*. Kaikki eivät kuitenkaan tee työtä yhtä motivoituneesti tai heillä on tavoitteena hoitaa vain oma osuus eikä kenenkään muun. Kaikkien ihmisten ”henkilökemiat” eivät myöskään aika kohtaa. Tällaiset asiat saattavat näkyä juuri tuen puutteena.

Päivähoidon järjestäminen on kunnan vastuulla (ks. luku 2). Pihlaja ja Viitala (2005) kertovat, että vaikka palvelukokonaisuuden suunnittelu ja järjestäminen on haastavaa, sen pitäisi voida vastata lasten ja perheiden tarpeisiin, ja palveluiden pitäisi olla kaikkien saatavilla. Vastaako kokonaisuus kuitenkin kenenkään tarpeisiin, jos resurssipulaa pääsee syntymään? Lapsiryhmien kasvattajien päivät ovat kiireisiä ja lapsien yksilölliselle kohtaamiselle ja huomioimiselle pitäisi olla kunnolla aikaa. Voidaanko olettaa, että myös resurssipula vaikuttaa siihen, miten paljon lapsiryhmien kasvattajat kokevat saavansa tukea muilta työtiimin jäseniltä? Ovatko lapsiryhmien kasvattajat niin kiireisiä, etteivät ehdi tai jaksaa olla toistensa tukena? Pitäisikö miettiä uudelleen, montako työntekijää päiväkodit tarvitsevat lapsimäärää kohden?

Luvussa 6.3 käsiteltiin kerätyssä aineistossa esille tulleita toiveita lisätuesta. Seuraavaksi käsitellään näitä toiveita ja kuinka tilanteeseen voisi mahdollisesti vaikuttaa.

Eräs lapsiryhmän kasvattaja kertoi kehitysvammaisen lapsen hoidon olevan niin erityistä, että ammattilaisten olisi pitänyt perehdyttää kunnolla koko ryhmän henkilökunta. Millään taholla ei oikein ollut tietoa kokonaisuudesta, ja yhteiset suuntalinjat puuttuivat. Tilanteen ratkaisemisen voisi aloittaa kutsumalla kokoon kaikki lapseen liittyvät tahot, kuten huoltajat, terapeutit ja muita lapsiryhmän kasvattajia. Pihlaja ja Viitala (2005) kertovat avoimen kommunikaation merkityksestä (ks. luku 2). Heidän mukaansa asioista pitää voida sopia ja keskustella yhdessä, jotta yhteisestä linjasta voidaan pitää kiinni. Tässä tapauksessa yhteisestä linjasta ei vielä ole sovittu, joten lapseen liittyvät tahot pitäisi saada keskustelemaan ja sopimaan asioista yhdessä. Yhden henkilön pitäisi ottaa päävastuu ja yhdyshenkilöt pitäisi määritellä. Lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta olisi erittäin tärkeää, että yhteinen suuntalinja löytyisi pian ja yhteisesti sovitut asiat kirjattaisiin ylös.

Yhdessä lapsiryhmän kasvattajan vastauksessa tuli esille lisäkoulutuksen tarve. Hän toivoisi myös muilta ammattiryhmiltä oikeanlaista arvostusta työlleen, joka on rankkaa ja haastavaa joka päivä. Tässä tilanteessa Lapsiryhmän kasvattaja

voisi esimerkiksi lähteä itsenäisesti hankkimaan lisäkoulutusta tai vaihtoehtoisesti kysellä mahdollisuuksista esimieheltään tai Lappeenrannan kaupungilta. Kaupungin pitää myös aktiivisesti mainostaa erilaisista lisäkoulutusvaihtoehdoista, sillä työntekijältä ei kuitenkaan voi vaatia, että hän itse löytäisi kaikkia vaihtoehtoja. Varhaiserityiskasvatukseen liittyy monia eri ammattinimikkeitä, koska moniammatillisuus ja verkostotyöskentely ovat lisääntyneet. Pihlajan ja Viitalan (2005) mukaan eri koulutukset ja tutkinnot painottavat erilaisia asioita (ks. luku 2). He kirjoittavat, että tiimin olisi hyvä jakaa työt ja vastualueet ensisijaisesti tiimin jäsenten koulutuksen tuoman osaamisen ja omien vahvuusalueiden mukaan. Aina tämä ei kuitenkaan syystä tai toisesta toteudu. Moniammatillisesta yhteistyöstä huolimatta kaikkia ammattinimikkeitä ei myöskään arvosteta yhtä paljon kuin toisia.

Aineistossa tuli myös esille tarve saada enemmän tukea ja tietoa muilta lapsen liittyviltä tahoilta, esimerkiksi terapeuteilta. Kuten jo opinnäytetyön teoriassa (ks. 4.3) todettiin, terapeutit kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Takalan (2013) mukaan terapeutit osallistuvat lähipäiväkodin palavereihin, ja lapsiryhmän kasvattajien on mahdollista olla mukana lapsen ja terapeutin tapaamisessa. Tällöin terapeutin tiedot ja taidot voivat välittyä lapsiryhmän kasvattajien käyttöön päiväkodissa. Jos näin ei kuitenkaan käytännössä käy, kannattaa lapsiryhmän kasvattajan ottaa asia puheeksi ja olla yhteydessä lapsen terapeuttiin. Tällöin voi olla mahdollista sopia, kuinka menetelmiä ja tietoa voitaisiin välittää paremmin. Parissa vastauksessa tuli esiin, että tieto jää välillä matkalle. Tilanteen voisi ratkaista esimerkiksi jokin yhteinen menetelmä viestien vaihtamiseen, tai käytäntö, joka mahdollistaisi ja varmistaisi viestin välittymisen kaikille tarvittaville osapuolille.

7.3 Kehittämisehdotukset

Vaikka kiireellistä tarvetta tuelle ei ollut saatujen tulosten mukaan, voi toiminnan kehittäminen olla silti hyödyllistä. Osalla lapsiryhmien kasvattajista oli toiveita lisätuelle, joten olisi hyvä, että he saisivat tarvitsemaansa tukea. Kerätyssä aineistossa ei saadun vastausprosentin (40 %) perusteella ole tullut esille

kaikkien Lappeenrannassa työskentelevien lapsiryhmien kasvattajien tuen tarve. Selvityksen lopuksi heräsi kysymys, miten tuen perille saamista ja sen antamista voisi kehittää tai tehostaa.

Tämän opinnäytetyön pohjalta voisi muun muassa lähteä tutkimaan lapsiryhmien kasvattajien tuen tarvetta, mutta käyttää esimerkiksi erilaista aineistonkeruumenetelmää. Näin olisi mahdollista selvittää, vaikuttiko käytetty menetelmä saatuihin tuloksiin, ja saataisiinko eri menetelmällä erilaisia vai samoja tuloksia. Kyselyn voisi esimerkiksi toteuttaa haastatteluna tai keskitettynä muutamaan lähipäiväkotiin, tietynikäisiin lapsiin tai tietyn ammattiryhmän jäsenille. Aiheesta voi myös tehdä esimerkiksi selvityksen, jossa perehdytään johonkin tiettyyn tuen tarjoajaan, ja tehostetaan tämän toimintaa.

Tämän selvityksen pohjalta löydettiin myös ideoita, joita esimerkiksi Lappeenrannan kaupunki voisi hyödyntää. Tuen tarpeen selvittämisestä voisi muun muassa tehdä säännöllisen toiminnan. Lapsiryhmien kasvattajilta kysyttäisiin, mitä tukea he haluavat lisää, mutta tällä kertaa ei anonyymisti, jotta tuki osataan kohdentaa sitä haluaville henkilöille ja lähipäiväkodeille. Näin ollen tämä nykyinen selvitys toimisi ikään kuin tunnusteluna tuen tarpeesta, ja koska ilmeni, että on lapsiryhmien kasvattajia, jotka kokevat tarvitsevansa lisää tukea, kaupunki voisi rohkeasti alkaa selvittää ja tarjota sitä.

Yhtenä kehittämissuhteena tästä selvityksestä nousi esille myös, olisiko kaupungin mahdollista luoda työntekijöille esimerkiksi jokin ”tukikanava”. Lapsiryhmien kasvattajat voisivat tämän kanavan avulla esimerkiksi päästä kaikkien lapsiryhmien kasvattajien yhteiselle keskustelualueelle, johon voisi osallistua nimettömänä, mikäli haluaa pitää oman henkilöllisyytensä salassa. Tämä tukikanava voisi myös tarjota palvelun, jonka kautta lapsiryhmien kasvattajat voivat lähettää toiveita siitä, mitä tukea he haluavat. Saman palvelun kautta lapsiryhmien kasvattajat voisivat myös kertoa omat mahdolliset kehitysehdotuksensa toiminnalle.

Lähteet

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa 2007 – 2010. Lappeenrannan varhaiserityiskasvatuksen strategia 2007 - 2010. Lappeenrannan kaupunki. Kasvatus- ja opetustoimi.

Fysioterapia. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote. Eksote.fi
<http://www.eksote.fi/fi/terveyspalvelut/kuntoutusjaapuvalineet/fysioterapia/sivut/default.aspx>. Luettu 29.9.2013.

Hermannikoti 2013. Hermannikoti.fi <http://hermannikoti.fi/toiminta>. Luettu 29.9.2013.

Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. Peda.net
<http://www.peda.net/veraja/tkk/kelpo>. Luettu 26.3.2013

Kaskela, M. & Kekkonen M. 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Kehitysvammaisten palvelut. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote. Eksote.fi
<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammaistenpalvelut/sivut/default.aspx>. Luettu 17.1.2013.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.

Lapsen ja nuoren tukeminen esi- ja perusopetuksessa 2012. Lappeenrannan kaupunki.

Lapsi- ja nuorisovastaanotto. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote. Eksote.fi
<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/lapsiperheidenpalvelut/lapsi-20ja-20nuorisovastaanotto/sivut/default.aspx>. Luettu 17.1.2013.

Lastenneurologian poliklinikka ja päiväyksikkö. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote.
http://www.eksote.fi/fi/terveyspalvelut/keskussairaala/poliklinikatjatoimenpideyksikot/lastenneurologian_yksikko/sivut/default.aspx. Luettu 17.1.2013.

Opetusalan ammattijärjestö. OAJ Ry. Oaj.fi
http://www.oaj.fi/OAJ/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page45.jspx?_afrWindowId=qb29dc6xy_1&_afrLoop=5242957410557261&_afrWindowMode=0&_adf.ctrl-state=qb29dc6xy_4. Luettu 19.10.2013.

Perheneuvola. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimi Eksote. Eksote.fi
<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/lapsiperheidenpalvelut/perheneuvolaalapsijanuarisovastaanotto/sivut/default.aspx>. Luettu 17.1.2013.

Pihlaja, P., Rantanen, M-L. & Sonne, V. 2010. Varhaiserityiskasvatuksen haasteita ja vahvuuksia. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Julkaisuja 1/2010. Turun yliopisto.

Pihlaja, P. & Viitala, R. 2005. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.-2. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Rilla, S. 2010. Tiimityöllä hyvään päivähoitoon –päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä tiimityöstä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Sosiaali- ja terveysministeriön viestintäyksikkö. Sosiaali- ja terveysministeriö. Stm.fi <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/kasvatus/varkasv.htm>. Luettu 1.2.2013.

Takala, Satu 2013. Lappeenrannan kaupungin konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Haastattelu 16.1.2013, 21.3.2013.

Tarulantupa. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskusyksikkö Eksote. Eksote.fi <http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/lastensuojelunlaitokset/sivut/tarulantuvan-vastaanottokoti.aspx>. Luettu 29.9.2013.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013a. Kasvun kumppanit: Varhaiskasvatus. Thl.fi http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut. Luettu 1.2.2013

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013b. Kasvun kumppanit: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Thl.fi <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Luettu 1.2.2013.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013c. Sosiaaliportti. Sosiaaliportti.fi http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/. Luettu 19.10.2013.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013d. Sosiaaliportti. Sosiaaliportti.fi <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kehitysvammaiset/kehitysvammaisenlapsi/>. Luettu 15.2.2013.

Toimintaterapia. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskusyksikkö Eksote. Eksote.fi <http://www.eksote.fi/fi/terveyspalvelut/kuntoutusjaapuvalineet/toimintaterapia/sivut/default.aspx>. Luettu 29.9.2013.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vammaispalvelut. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskusyksikkö Eksote. Eksote.fi <http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/sivut/vammaispalvelut.aspx>. Luettu 17.1.2013.

Varhaiserityiskasvatus Lappeenrannassa 2010 – 2012. Lappeenrannan varhaiserityiskasvatuksen strategia 2010 – 2012. Lappeenrannan kaupunki. Kasvatus- ja opetustoimi.

Varhaiskasvatuksen Reppu -toiminta 2011–2012 –esite. Lappeenrannan kaupunki.

Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi toimikaudelta 2010-2011. Lappeenrannan kaupunki.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Vilko-Riihelä A. & Laine, V. 2005. Mielenmaailma 2 –kehityspsykologia. 1.-2. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Saatekirje

Arvoisa vastaaja!

Olemme sosionomi (AMK) -opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta Lappeenrannasta. Tutkimme kehitysvammaisten lasten parissa työskentelevien lapsiryhmän kasvattajien tuen tarvetta Lappeenrannan päiväkodeissa. Lapsiryhmän kasvattajilla tarkoitetaan lapsiryhmän henkilökuntaa, joka työskentelee päivittäin kehitysvammaisen lapsen kanssa.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää millaista aikaisempaa tukea lapsiryhmän kasvattajat ovat jo saaneet, onko saatu tuki vastannut heidän tarpeisiinsa ja millaista tukea he kokevat tarvitsevansa lisää. Tuella tarkoitamme erilaisten palveluiden ja yhteistyötahojen tarjoamaa apua, joka auttaa lapsiryhmän kasvattajia tekemään työtään paremmin ja selviämään päiväkodin arjesta sujuvasti. Lisäksi tässä opinnäytetyössä selvitetään, onko kehitysvammaisen lapsen tuleminen päiväkotiryhmään muuttanut lapsiryhmän kasvattajien työskentelytapaa, ja jos on, niin miten. Tavoitteena on myös selvittää, mitä asioita lapsiryhmän kasvattajat kokevat haastavaksi työssään. Opinnäytetyö toteutetaan kevään 2013 aikana.

Tämä saatekirje on lähetetty kaikille kehitysvammaisten lasten parissa työskenteleville lapsiryhmän kasvattajille Lappeenrannan päiväkoteihin. Työelämän edustaja lähettää saatekirjeet ja kyselyn päiväkoteihin sähköpostin välityksellä. Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatuksen työelämän edustajana toimii konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja Satu Takala.

Aineisto selvitykseen kerätään sähköisellä Webropol – kyselyllä. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 15–20 minuuttia. Vastausaikaa kyselyyn on 9.5.2013 saakka. Kysely sisältää kuusi kysymystä, joista viisi on avoimia kysymyksiä.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Kerättyä aineistoa käytetään vain tämän opinnäytetyön tekemiseen ja aineistoa käsittelevät ainoastaan selvityksen tekijät. Kyselyiden vastaukset hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Jokaisen lapsiryhmän kasvattajan kokemus tuen tarpeesta on henkilökohtainen, joten meille on tärkeää, että Sinä vastaat tähän kyselyyn. Toivomme, että saamme Sinun mielipiteesi mukaan selvitykseen, jotta lapsiryhmän kasvattajien tuen tarpeisiin osataan vastata paremmin tulevaisuudessa.

Jos Sinulla on jotakin kysyttävää kyselyyn tai opinnäytetyöhömmme liittyen, alla ovat yhteystietomme. Kiitos jo etukäteen avustasi ja mielenkiinnostasi opinnäytetyötämme kohtaan!

Ystävällisin terveisin,

Kristiina Hänninen
Reetta Holma

kristiina.hanninen@student.saimia.fi
reetta.holma@student.saimia.fi

Webropol-kyselylomake

Lapsiryhmän kasvattajien tuen tarve

Lapsiryhmän kasvattajilla tarkoitetaan lapsiryhmän henkilökuntaa, joka työskentelee päivittäin kehitysvammaisen lapsen kanssa.

1. Mikä on ammattinimikkeesi? *

2. Kuinka kauan olet työskennellyt kehitysvammaisten lasten parissa? *

3. Miten se, että lapsiryhmässäsi on kehitysvammaisen lapsi, on vaikuttanut tapaasi työskennellä? *

4. Minkälaiset asiat koet haastavaksi työssäsi kehitysvammaisen lapsen kanssa? *

Voit esimerkiksi kuvailla jonkin työssäsi vastaan tulleen tilanteen.

5. Koetko saaneesi tukea joiltakin seuraavilta tuen tarjoajilta? *

Kehitysvammaisten lasten parissa työskenteleville lapsiryhmän kasvattajille on tarjolla useita erilaisia tukimuotoja. Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Lapsen huoltajat
- Oma työtiimi
- Vertaistuki
- Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kelto)
- Reppu-toiminta
- Puheterapeutti
- Kehitysvammapoliklinikka
- Vammaispalvelu
- Etelä-Karjalan keskussairaala
- Tilapaishoitoyksiköt
- Erilaiset koulutukset, mitkä?
- Muuta tukea, mitä?
- En koe saaneeni mitään tukea

6. Oletko saanut tarpeeksi tukea voidaksesi työskennellä kehitysvammaisen lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suuntaisesti päivähoidon arjessa?

- Jos olet, niin mistä tukimuodoista koet olleen hyötyä?
- Jos et, niin mitä koet tarvitsevasi enemmän?

*

Liite 3

Muutokset lapsiryhmien kasvattajien työssä, s. 28

Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen	Lapsen kohtaaminen ja huomioiminen
<ul style="list-style-type: none"> - Ajankäytön tarkempi huomioiminen - Työn suunnittelu ja järjestäminen - Toiminnan mahdollistaminen kaikille 	<ul style="list-style-type: none"> - Tasa-arvoinen kohtelu - Tasa-arvon mahdollistaminen - Huomiointi- ja reagointikyky muuttuneet paremmiksi - Yksilöllinen huomioiminen
Moniammatillisuus	Henkilökohtaiset muutokset
<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistyö lisääntynyt - Verkostotyöskentely 	<ul style="list-style-type: none"> - Lisää näkemystä työhön - Uusien asioiden opettelu - Tietojen päivittäminen - Apuvälineiden käyttö - Uutta sisältöä elämään

Haasteet lapsiryhmien kasvattajien työssä, s. 30

Sosiaaliset ja psyykkiset haasteet	Käytännön haasteet
<ul style="list-style-type: none"> - Kommunikointi lapsen kanssa - Kehitysvammaisen lapsen asema ja yhdenvertaisuus - Erilaisuuden selittäminen - Erilaisuuteen suhtautuminen - Työkavereiden tuki - Työ on raskasta - Mielialue erot 	<ul style="list-style-type: none"> - Ajankäyttö - Resurssipulat - Työn fyysisyys - Terapeuttien vaihtuvuus - Kehitysvammaisen lapsen erilainen rytmi - Työn hoidollisuus

Keneltä ja mistä lapsiryhmien kasvattajat kokivat saaneensa tukea, s. 33

